

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Bakalářská práce

2015

Lenka Kuncová, DiS.

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Lenka Kuncová, DiS.

Integrace osob se zrakovým postižením
Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. Miluše Hutýrová, Ph.D.

2015

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

.....
V Olomouci dne 24.3.2015

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Miluši Hutyrové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a podněty, které mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce. Poděkování patří také respondentům za jejich ochotu spolupracovat a čas, který mi věnovali. Děkuji i celé mé rodině za velkou podporu a trpělivost během mého studia.

Obsah

Úvod.....	7
1 Charakteristika zrakového postižení.....	9
1.1 Terminologie, rozdělení zrakového postižení	10
1.1.1 Charakteristika nevidomých osob.....	11
1.1.2 Charakteristika slabozrakých osob.....	11
1.1.3 Charakteristika osob se zbytky zraku.....	12
1.1.4 Charakteristika osob s poruchami binokulárního vidění	12
1.2 Vliv zrakového postižení na jedince	13
1.2.1 Socializace jedinců se zrakovým postižením.....	14
1.2.2 Integrace osob se zrakovým postižením.....	15
1.3 Služby pro osoby se zrakovým postižením, úloha neziskových organizací.....	17
1.3.1 Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých.....	18
1.3.2 TyfloCentrum	19
2 Zaměstnávání osob se zrakovým postižením.....	20
2.1 Význam práce.....	20
2.2 Politika zaměstnanosti ve vztahu zdravotně znevýhodněných.....	21
2.2.1 Pracovní rehabilitace a rekvalifikace	21
2.2.2 Podporované zaměstnávání	23
2.2.3 Chráněný trh práce.....	24
2.4 Vhodná zaměstnání pro osoby se zrakovým postižením	25
2.5 Společenský vývoj nezaměstnaných osob se zdravotním postižením	26
2.6 Činnost Úřadu práce České republiky – krajské pobočky ve Zlíně.....	29
2.7 Činnost TyfloCentra Zlín, o.p.s.	29
2.8 Bariéry v oblasti zaměstnávání osob se zrakovým postižením	30
3 Východiska výzkumného šetření	34
3.1 Formulace výzkumných cílů	34
3.2 Metodologické ukotvení	35
3.2.1 Výzkumná metoda a technika.....	35
3.2.2 Charakteristika zkoumaného souboru	36
3.2.3 Charakteristika sběru dat	37
4 Výzkumné šetření trhu práce a integrace osob se zrakovým postižením	38
4.1 Analýza výsledků	38

4.1.1	Bariéry na straně osob se zrakovým postižením mající vliv na jejich pracovní uplatnění.....	38
4.1.2	Zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér.....	40
4.1.3	Přínos získaných znalostí a dovedností osob se zrakovým postižením do praxe.....	42
	Závěr.....	46
	Seznam literatury.....	49
	Abstrakt.....	52
	Abstract.....	52
	Seznam příloh.....	53

Úvod

V posledních letech je aktuálním tématem, a to nejen v České republice, problematika zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Novelizace zákona o zaměstnanosti byla jedním z nápomocných kroků, která měla vést ke zlepšení situace v této oblasti. Situace na trhu práce se začala zlepšovat, zaměstnavatelé se přestali bránit zaměstnávání těchto osob. Osoby se zdravotním postižením jsou schopny žít plnohodnotný život a cítit se prospěšně, díky změně přístupu zaměstnavatelů, kteří tomu napomáhají. Na uspokojení poptávky však těchto zaměstnavatelů není mnoho.

Rozvoj sítě sociálních služeb zaměřených na podporu pracovního uplatnění osob znevýhodněných na trhu práce, napomohl ke změně v této oblasti. Dochází k posílení povědomí zaměstnavatelů o možnostech těchto osob a pracovních schopnostech, k podpoře integrace osob se zdravotním postižením na trh práce a k větší propojenosti spolupráce s úřady práce. Mezi nejpočetnější skupinu ohroženou sociálním vyloučením a znevýhodněnou při pracovním uplatnění, patří osoby se zdravotním postižením. Odstraňování nebo zmírňování bariér ztěžujících vstup osob se zrakovým postižením na trh práce bylo snahou služby sociální rehabilitace a to formou metody podporovaného zaměstnávání.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, jaká je uplatnitelnost osob se zrakovým postižením na trhu práce a využitelnost v rámci sociálního poradenství. Práce pojednává o problematice pracovního uplatnění a identifikuje bariéry ze strany těchto osob.

Struktura této práce vychází z kvalitativního výzkumu, kde jsem použila polostrukturované interview formou otevřených a uzavřených otázek. K dosažení tohoto cíle využiji teoretického rozboru poznatků zabývajících se touto problematikou a tvrzení účastníků s důrazem na informace vypovídající o identifikovaných bariérách.

Teoretická část představuje dvě kapitoly. V jednotlivých kapitolách se zmiňují o charakteristice a specifikaci zrakového postižení, zaměstnávání osob se zrakovým postižením a bariérách v oblasti zaměstnávání těchto osob. Neméně důležitá podkapitola je o službách pro osoby se zrakovým postižením, ale i zmínka o integraci těchto osob a vlivu zrakového postižení na jedince. Mezi další podkapitoly patří

zmínění o vhodných zaměstnáních pro tyto osoby a o činnostech jak úřadu práce, tak TyfloCentra. Ve výzkumné části skládající se z východisek výzkumného šetření a analýzy výzkumného šetření jde především o cíl výzkumu, metodologii a průběh výzkumu, charakteristiku zkoumaného souboru a sběru dat, analýzy výsledků. V závěru práce jsou shrnuty získané poznatky.

Výsledky mohou být přínosné jak pro samotnou organizaci TyfloCentrum Zlín, o.p.s., tak pro úřady práce.

Tohle téma pro bakalářskou práci jsem si zvolila z důvodu osobní zkušenosti, kdy manžel po úrazu přišel o zrak. Vzhledem k tomu, že se jednalo o získané postižení, tento stav po psychické stránce nemohl unést, což bylo doprovázeno sociálně patologickými jevy. Chtěla jsem nejen sobě, ale i jemu dokázat, že jde i nadále žít plnohodnotným životem přes veškeré bariéry a nesnáze.

1 Charakteristika zrakového postižení

V úvodu práce budu specifikovat zrakové postižení, jeho rozdělení a příčiny vzhledem k provázanosti tématu této práce. Je nutné vymezení situace, za jakých okolností, jde o osobu se zrakovým postižením. Pod tímto pojmem si zřejmě každý představí problémy se zrakem a nepochybně s tím související úskalí provázející po celý život. Setkání s takovým jedincem v nás vyvolává lítost a jakési obavy z nepříliš kvalitního žití. Mám za to, že osoba se zrakovým postižením o žádný soucit nestojí.

Co je možno si představit pod tímto typem postižení? Jde například o snížení, či eventuálně ztrátu schopnosti vnímání prostředí zrakem.

Jak je všeobecně uváděno, zrakem je možné podílet se na vnímání zhruba až osmdesáti procenty. (Kudelová, Květoňová, 1996, s. 3)

Představa kvality lidského života může pro každého z nás vypadat odlišně.

Terminologie k charakteristice zrakového postižení, která by definovala tento typ znevýhodnění, není dosud jednotná. (Finková, Ludíková, Růžičková, 2007, s. 37)

Jak uvádí Finková, Ludíková a Růžičková (2007, s. 37) „za jedince se zrakovým postižením je chápána osoba, která trpí oční vadou či chorobou, kdy optimální korekci má stále zrakové vnímání narušeno natolik, že mu činí problémy v běžném životě.“

Například nenavázání očního kontaktu, přílišné mrkání nebo krátkodobé udržení pozornosti patří mezi znaky poruch zrakové percepce.

(Kudelová, Květoňová, 1996, s. 6)

Dle Finkové, Ludíkové, Růžičkové (2007, s. 39) se zrakové postižení člení na několik kategorií a to především podle Světové zdravotnické organizace, které slouží i pro účely posudkového lékařství:

- střední slabozrakost
- silná slabozrakost
- těžce slabý zrak
- praktická nevidomost
- úplná nevidomost

1.1 Terminologie, rozdělení zrakového postižení

V této podkapitole krátce vydefinuji pojmy rozdělení zrakového postižení, poněvadž cíl práce se zaměřuje na osoby s tímto znevýhodněním na trhu práce.

Finková, Ludíková a Růžičková (2007, s. 41) ve své knize užívají pro osoby se zrakovým postižením čtyři stupně klasifikace:

- osoby nevidomé
- osoby se zbytky zraku
- osoby slabozraké
- osoby s poruchami binokulárního vidění

Zrakové postižení členíme dle dalších kritérií, a to buď z etiologického hlediska, doby vzniku anebo délky trvání zrakového znevýhodnění:

- lidé s orgánovou, či funkční vadou (hledisko etiologické)
- vymezení postižení na recidivující, chronické či akutní (délka trvání)
- lidé se zrakovým postižením vrozeným nebo získaným (doba vzniku)

(Finková, 2011, s. 16)

Kategorie jsou jinak definovány pro potřeby sociálního zabezpečení nebo školství a jinak z pohledu medicínského. (Finková, Ludíková, Růžičková, 2007, s. 50)

Je dobré v souvislosti se zrakovým postižením rozlišovat dva pojmy – vadu a postižení. Narušení struktury nebo funkce oka, jež vede ke zhoršení, či ztrátě vidění považujeme za vadu. To ještě neznamená, když má člověk vadu zraku, že je zrakově postižený. Až v případě těžké vady, kdy jedinec není schopen žít běžným způsobem života, mluvíme o postižení. Jde o obtíže osoby, kdy nelze vrátit zrak do normálu za pomoci brýlí nebo lékařského zásahu. Laicky řečeno, zrakově postižený není každý člověk s oční vadou. (Opatřilová, Procházková, 2011, s. 23)

Na osoby s poruchou vidění nelze nahlížet jako na nějaký jednotný celek, což vyplývá z výše uvedeného.

1.1.1 Charakteristika nevidomých osob

Nevidomé osoby lze považovat za osoby s nejtěžším zrakovým postižením. Nevidomost dále členíme na tři typy, a to praktickou, skutečnou a plnou. Vzájemně se tyto typy od sebe liší zejména zrakovou ostrostí a možnostmi využití zorného pole, ale i rozlišením světla a tmy. Častým původem vzniku nevidomosti je poškození plodu v prenatální době, genetické faktory a předčasné narození dětí. Dalšími příčinami mohou být například vady, u kterých dochází k postupnému zhoršování zraku, nepředvídatelné úrazy nebo důsledek jiného onemocnění. (Finková, 2011, s. 17-18)

Prostřednictvím zraku je získáváno až osmdesát procent informací, jak uvádí odborná literatura. Proto tyto lidé jsou odkázáni na informace prostřednictvím sluchu, hmatu, ale i čichu a chuti. Pro nevidomé osoby hrají důležitou úlohu kompenzační pomůcky speciálně pro ně vyrobené. (Finková, 2011, s. 17-18)

Je zapotřebí rozlišovat vznik smyslových postižení na vrozené, u něhož je jedinec na své znevýhodnění adaptován a získané, které je pro člověka traumatizující, poněvadž si uvědomuje svou ztrátu. Důsledkem toho je i odlišný průběh rozvoje poznávacích procesů. (Vágnerová, 2004, s. 199)

1.1.2 Charakteristika slabozrakých osob

Finková, Ludíková, Růžičková (2007, s. 43) vymezují slabozraké osoby za skupinu ať už dětí, mládeže či dospělých, jež mají zrakové vnímání na stupni slabozrakosti. I tento typ postižení lze rozdělit do tří základních skupin – lehce, středně a těžce slabozraké.

S tím souvisí narušení zorného pole, poruchy barvocitu a další. I slabozrakost lze rozdělit na vrozenou a získanou. Příčiny vzniku jsou obdobné jako při nevidomosti. Lidé s tímto typem znevýhodnění jsou poznamenáni v podání grafického pracovního výkonu, ale problémy mohou nastat i v oblasti prostorové orientace. Většina těchto jedinců mají sníženou koncentraci, slabou pozornost a jsou rychleji unavitelní. Je nutné dodržovat přísnou zrakovou hygienu, což se zejména týká vyšší světelné intenzity v oblasti centrálního osvětlení a doplňkového přisvícení, využívání kompenzační optiky.

U této kategorie osob se jejich deficit promítá do možností v zaměstnaneckém uplatnění. (Finková, Ludíková, Růžičková, 2007, s. 44-45)

1.1.3 Charakteristika osob se zbytky zraku

Jde o jedince, jejichž zraková vada se pohybuje na rozmezí těžké slabozrakosti a praktické slepoty. Stav může být jak vrozený tak získaný. Důsledkem tohoto znevýhodnění mají osoby snížené, omezené nebo deformované zrakové schopnosti, které mohou narušovat představy, snižovat grafické schopnosti a omezovat v pracovních příležitostech. Taktéž při různých aktivitách osob s tímto zrakovým postižením je důležité dodržování zásad zrakové hygieny a rozvíjení nejen zrakových schopností, ale i hmatového vnímání. Tito jedinci velmi často situují své tělo do nepřirozené polohy a je zatěžována jak jejich psychika, tak fyzická stránka. Vlivem poměrně velké zátěže může docházet k podrážděnosti, k problémům při procesu socializace a k jiným komplikacím. (Finková, Ludíková, Růžičková, 2007, s. 45-46)

1.1.4 Charakteristika osob s poruchami binokulárního vidění

Osoby s touto poruchou vidění mají tuto schopnost získanou, vyvíjející se po narození. U tohoto typu postižení jsou tři vývojové stupně:

- simultánní percepce (nejjednodušší forma) – schopnost vnímat obraz na sítnici obou očí
- fúze – dokonalejší spojení obrazu pravého a levého oka v jeden vjem
- stereopse (nejvyšší stupeň) – schopnost prostorového vnímání

(Finková, Ludíková, Růžičková, 2007, s. 46-47)

Při poruše binokulárního vidění dochází k situaci, při které se na sítnicích obou očí na stejných místech nevytváří dva rovnocenné obrazy, jež by vytvořily prostorový vjem a zabezpečily hloubkové vidění.

Například při tupozrakosti jde o snížení zrakové ostrosti, tedy funkční vadu zraku, při níž dochází ke snížení zrakové ostrosti zpravidla jednoho oka. Tupozrakost postihuje

převážně centrální vidění, jde o zhoršení zrakové ostrosti. Terapie představuje výcvik vyloučením lepšího oka z vidění. (Finková, Ludíková, Růžičková, 2007, s. 46-47)

Strabismus, nebo-li šilhání je poruchou vzájemné spolupráce očí. Jde o dvojité vidění, poněvadž obrázky na sítnicích obou očí nevznikají na totožných místech. Nemůže vzniknout prostorový vjem, právě z důvodu nedostatečného překrytí obrazů na sítnici. Také tento typ zrakového postižení se dělí do dalších skupin.

(Finková, Ludíková, Růžičková, 2007, s. 48)

Poruchy binokulárního vidění jsou při včasné a správné terapii vesměs odstranitelné. Odstraněním těchto poruch není důvod omezení osob v pracovním procesu. (Finková, Ludíková, Růžičková, 2007, s. 50)

1.2 Vliv zrakového postižení na jedince

Společenství osob se zrakovým postižením se skládá z velkého množství jedinečných individualit a je velmi různorodé. Vše spočívá v rozdílné etiologii a v době vzniku postižení, přístupem rodiny a postojem intaktní společnosti. Nesmíme pominout vnitřní charakteristiku osob, jež může být okolím tlumena, anebo naopak podporována v rámci socializace.

Dopad zrakového postižení možno sledovat v oblasti sociální, motorické a poznávání světa. Doba vzniku postižení má také vliv na osobnost. Vrozená vada sice přináší mnohé komplikace, ale jedinec není pod takovým psychickým tlakem, jako se získanou vadou. Osoba se získanou vadou pociťuje zhoršení stavu a nový stav působí dosti traumaticky.

Zraková vada u osob vrozeně postižených „ovlivní rozvoj poznávacích procesů“. (Vágnerová, 2004, s. 199)

Kompenzačními činiteli jsou zejména sluch, hmat, myšlení, verbalismus a paměť. Sluchové schopnosti bývají lépe rozvinuty a to důsledkem učení způsobu orientace v prostředí. Nelze tedy hovořit o vrozeném zvýhodnění. (Vágnerová, 2004, s. 200)

K rozvoji hmatového vnímání dochází podobným způsobem. Je však kvalitativně odlišný i co do větší pracnosti, zvýšených nároků na pozornost, paměť a myšlení. Touto oblastí je haptický prostor. Hmatově můžeme vnímat pouze plochu, pokrývající obě ruce. Proto dávají nevidomí přednost verbálním informacím před smyslovým poznáním.

Rozvoj myšlení je spojen s rozvojem řeči, a proto má řeč pro nevidomé, větší význam než pro vidoucí. Ve značné míře jsou těžce zrakově postižení odkázáni na sluchovou paměť. (Vágnerová, 2004, s. 200)

Podle Vágnerové (2004, s. 205) je zrakové postižení společensky nejméně odmítané. Takto znevýhodněným osobám ve většině případů intaktní jedinci projevují soucit a snaží se je podporovat, avšak je staví do pasivní role závislých příjemců pomoci.

Vzhledem k nemožnosti učení nápodobou u osob se zrakovým postižením, jsou tito lidé omezeni v získání některé sociální zkušenosti. Proto může být poněkud odlišné jejich sociální jednání. Jedná se zejména o oblast neverbální komunikace, kdy navázání očního kontaktu se zrakově postiženou osobou je velmi obtížné až nemožné. Po lidech se zrakovým postižením kvůli existenci ve společnosti, se vyžaduje větší soustředění a úsilí než po běžné populaci. Potřebu asistence intaktních osob může vyvolávat zhoršená schopnost orientace v prostředí a tím se sníží jejich samostatnost.

1.2.1 Socializace jedinců se zrakovým postižením

Dle Novosada (2009, s. 21-23) nebude nikdy socializace u zdravotně postižených jedinců stejná, a proto je možné rozlišit základní stupně socializačního procesu:

- integrace
- adaptace
- utilita
- inferiorita (segregace)

Úplné začlenění handicapovaného do společnosti zdravých lidí předpokládá integrace. Jednak je to myšleno výchovou, vzděláváním a poté i uplatněním na trhu práce a při společenském soužití. Jedinec nevyžaduje mimořádný přístup společenského prostředí, je nezávislý a samostatný.

Adaptace je nižším stupněm socializace. Jde o schopnost postiženého asimilovat společenským podmínkám. Zda se dovede včlenit mezi ostatní znevýhodněné, ale i zdravé lidi, vyplyne z jeho schopností a potřeb. Nevidomí se řadí právě do této úrovně socializace.

Ještě nižším stupněm socializace je utilita, což znamená sociální upotřebitelnost postiženého, protože je ve vývoji omezen. Jedinec je závislý na jiných lidech a není samostatný. Z toho důvodu nelze žít samostatně a je možná pouze částečná socializace. Inferiorita je nejnižší fází socializace. Jde o sociální nepoužitelnost s vyčleněním ze společnosti. Charakteristická pro tyto osoby je úplná nesamostatnost, vyžadující pomoc při zajišťování nejzákladnějších potřeb. Dochází k vyloučení ze společnosti tím, že nejsou vytvořeny žádné sociální vztahy. (Novosad, 2009, s. 23)

Za rámcové je možné pokládat výše uvedené stupně socializace, poněvadž v podpoře osob s postižením nenaplnují moderní trendy. Osoby se stejným typem postižení nemusejí dosáhnout stejného stupně socializace. (Novosad, 2009, s. 23)

Výrost, Slaměník (2008, s. 50-54) socializaci rozlišují také do několika stupňů. U primární socializace označují jako hlavního činitele rodinu, která dítěti vštěpuje základní návyky. Dítě se učí respektovat požadavky rodičů a je vedeno ke společenskému životu v přirozeném prostředí. Zkušenosti dětí s vrstevnickými vztahy, kam se řadí i vztahy s rodiči, sourozenci, učiteli a přáteli, se považují za sekundární socializaci. Tyto vztahy nejméně ovlivňují fungování v dospělosti. Velký vliv na chování pozorovatelů mají masmédiá, která jsou dalším typem socializace.

Zátěžovým obdobím v rámci socializace je volba povolání a přechod ze školy do zaměstnání. (Keblová, 2007, s. 17)

V socializačním procesu u osob zdravotně znevýhodněných se objevují určité problémy, mezi které lze zařadit například osamělost, jež je důsledkem nesouladu v osobních vztazích. (Matoušek, 2010, s. 101)

1.2.2 Integrace osob se zrakovým postižením

O integraci hovoříme tehdy, pokud se začleňují jednotlivé části do jednoho celku. Jedná se o řešení problematiky soužití lidí se zdravotním znevýhodněním s intaktními jedinci.

Lze využít dvou základních směrů při praktickém řešení problematiky integrace:

adaptační směr integrace

- je založen na harmonizaci vztahů a partnerství mezi všemi zúčastněnými, tudíž je společným problémem lidí postižených a intaktních
- vychází ze vzájemného přijetí a pochopení hodnot majority i minority, je novou hodnotou

asimilační směr integrace

- jde o vyjádření vztahu k hodnotovému systému společnosti, akceptuje předpoklad, že chování a jednání majority je správné, je integrací záležitostí znevýhodněných osob
- zastupuje ztotožnění se minority s identitou majority
- základní podmínkou je přijetí nepsaných i psaných norem existence majoritní společnosti, začlenění znevýhodněných osob do institutů majority intaktních

(Novosad, 2009, s. 24-25)

Jak uvádí (Bartoňová, Pipeková, Vítková, 2005, s. 102), běžně v praxi při práci s lidmi se zdravotním postižením se setkáváme spíše se segregací „do speciálních zařízení“ (2005, s. 102), ať už jsou to formy chráněného bydlení, ústavů, chráněných dílen a speciálních škol. Politika našeho státu svou péčí o tyto občany se však bohužel „nevyznačuje integrací do společnosti“ (2005, s. 102) takovým způsobem, aby byla odlišnost chápána jako běžná.

To potvrzuje i Pavlíčková v rozhovoru s Bajerem (2005, s. 3-4), kdy jako osoba se zrakovým postižením a uchazečka o zaměstnání zažila tyto zkušenosti srovnatelné až s diskriminací. Jednak při hledání zaměstnání měl zaměstnavatel obavy z toho, že nezvládne běžné situace. Zase na druhé straně, když zaměstnavatel přijme osobu s handicapem, tak této osobě krátí mzdu kvůli tomu, že pobírá invalidní důchod. Což není důvodem, aby tyto dvě položky byly nějakým způsobem spojovány, poněvadž mzda je vyplácena za vykonanou práci.

Přestože stát stanovil jakési pravidla a povinnosti vůči zaměstnavatelům a organizacím, převážně zaplatí odvody, než by přijali do pracovního poměru osoby s handicapem.

1.3 Služby pro osoby se zrakovým postižením, úloha neziskových organizací

Pro osoby se zrakovým postižením jsou připraveny komplexní služby jak ze strany státu, tak ze strany neziskového a soukromého sektoru. Socializaci těchto osob má podporovat nabídka služeb. Sociální oblast, rezort zdravotnictví, školství, mládeže a tělovýchovy se mimo jiné zahrnují do komplexnosti služeb. Rezort Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky nelze tedy opomenout. Opatření tohoto rezortu jsou velmi rozsáhlá, od poradenských služeb přes různé příspěvky dávek až po speciální služby. Zmírnění dopadů nejen zrakového postižení, je cílem těchto služeb.

Zákon č. 108/2006, o sociálních službách je považován za zásadní dokument, který specifikuje typy sociálních služeb. Výše zmíněný zákon rozděluje sociální služby (sociální poradenství, služby sociální péče, služby sociální prevence) a uvádí jejich formu realizace (ambulantní, terénní, pobytové).

Pro účely poskytování adekvátních služeb jsou zřizovány specializované instituce jako například centra denních služeb, denní stacionáře a jiné.

V rámci sociálních služeb existuje řada aktivit pro osoby se zrakovým postižením, mezi něž patří osobní asistence, pečovatelské služby, průvodcovské a předčitatelské služby. (Valenta, 2014, s. 96-100)

Osobní asistence značným způsobem zvyšuje kvalitu života, patří mezi typy sociálních služeb. Je poskytována v přirozeném sociálním prostředí dle platné legislativy (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění), zahrnuje i vzdělávací, výchovné a aktivizační činnosti a jejím cílem je zachovat nedotknutelnost osoby při omezené soběstačnosti. (Krhutová, 2013, s. 133)

„Klient je schopen požadovanou pomoc specifikovat, profilovat a organizovat tak, aby asistence reflektovala jeho potřeby a zároveň zohledňovala ekonomické nakládání s časem i mzdou asistenta.“ (Novosad, 2009, s. 69)

Klient určuje zásadně sám nebo za spolupráce s blízkými, co bude asistent dělat a s kterými úkony bude pomáhat. Za vhodné se považuje asistenta zaškolit, poskytnout mu informace o specifikaci postižení, o manipulaci s klientovými pomůckami a o jeho funkčních omezeních. Informace platí i pro přípravu asistenta navazující na průvodcovskou službu. (Novosad, 2009, s. 69-70)

Chráněné bydlení zajišťuje potřeby a podporu v činnostech klienta včetně kontaktu se společenským prostředím, jedná se o pobytovou službu.

(Matoušek, 2007, s. 97)

Stacionáře jsou rezidenčními zařízeními moderního typu, uzpůsobené pro denní nebo týdenní pobyt osob s postižením. Jejich cílem je poskytnout úlevu pečujícím osobám a zachovat či zlepšit kvalitu života klientů. Cílovou skupinou jsou osoby, jež nemůžou žít samostatně, avšak rodina během dne je schopna se o ně postarat. Zahrnují jednak péči výchovnou, ale i léčebně nápravnou. (Novosad, 2009, s. 67)

Pod názvem neziskového sektoru si lze představit část, která pokrývá lidské potřeby, mezi něž patří:

- ochrana lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot
- výkon státní správy
- rozvoj duchovních hodnot
- rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu

Tento okruh se vymyká z působení tržního prostředí. Z tohoto důvodu se jedná o lidské potřeby, které nelze hodnotit penězi. (Švarcová, 2011, s. 30)

1.3.1 Sjedená organizace nevidomých a slabozrakých

Jedná se o organizaci pro osoby se zrakovým postižením s posláním sdružovat a hájit zájmy nevidomých od patnácti let. Poskytuje i služby, které vedou k integraci postižených občanů do společnosti. Vyhledávání a kontaktování zdravotně postižených občanů, poradenství a podpora při nezaměstnanosti nevidomých, odstraňování architektonických bariér a ověřování nových forem pomoci, výcvik vodících psů, poskytování služeb osobní asistence, to vše je prioritami této organizace. (Ludíková, Kozáková, 2012, s. 10-11)

Sjedená organizace nevidomých a slabozrakých získává peněžní prostředky zejména ze státních dotací (ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad

vlády ČR, ministerstvo kultury, ministerstvo vnitra, ministerstvo pro místní rozvoj a jiné), ale i ze sponzorských darů.

SONS ČR [on-line]. Dostupné 12.8.2014 z <http://www.sons.cz/>

1.3.2 TyfloCentrum

Postupné vytvoření samostatných krajských společností - TyfloCenter bylo trendem zakládání sjednocených organizací nevidomých a slabozrakých. Jednotky TyfloCenter fungují na podobném principu a nabízejí podobné služby. Nejsou vedeny centrálně, ale každé TyfloCentrum má právní subjektivitu. Z tohoto důvodu se zapisují plným názvem s městem, kde působí.

V současnosti poskytuje sociální služby třináct TyfloCenter. Mohou pružně reagovat na potřeby a situaci v kraji, ale i ve financování je větší přehled.

TyfloCentrum.cz [on-line]. Dostupné 12.8.2014 z <http://www.tyflocentrum.cz/>

Shrnutí

Velmi různorodou skupinu v naší populaci tvoří lidé se zrakovým postižením. Jedinečnou osobností je každý člověk se zrakovou vadou a zároveň je taková osobnost tímto handicapem ovlivněna ve všech základních oblastech, ať už v sociální, kognitivní či pohybové stránce. Zrakové postižení je buď získané, nebo vrozené. Kompenzace zrakového handicapu má velký význam pro život postiženého jedince, popřípadě rozsah využití kompenzačních smyslů a dostupných pomůcek. Mezi zrakově znevýhodněnými lidmi se vytváří klasifikace těchto osob pro lepší orientaci. Na tuto problematiku však neexistuje jednotný náhled, protože různí autoři přistupují k dělení zrakového postižení osob dle odlišných kritérií. V podstatě základní klasifikací jsou osoby slabozraké, nevidomé, osoby s poruchami binokulárního vidění.

2 Zaměstnávání osob se zrakovým postižením

V této kapitole se zaměřím na možnosti uplatnění v rámci chráněného a volného pracovního trhu. Také poukážu na skutečné možnosti při výběru povolání, a jakou mají tyto osoby se svým zrakovým handicapem případnou volbu profese. Pak se ještě zmíním o identifikaci bariér ze strany těchto osob.

Dle zjištěných údajů naznačím aktuální stav ve Zlínském kraji a přiblížím činnost TyfloCentra Zlín, o.p.s. a úřadu práce v této oblasti.

2.1 Význam práce

V zásadě si lze pod pojmem práce představit duševní nebo tělesnou aktivitu zaměřenou na uspokojování potřeb a na výdělek. K naplnění určitého cíle vede taková činnost, která má význam pro samotného jedince, či pro společnost.

Práce může mít vliv, mimo svůj základní přínos a to odměnu zajišťující živobytí a další nezbytné věci pro život, i na další hlediska a okolnosti lidského života. V případě získání práce dle svých představ a úspěšnosti v ní, přináší uspokojení a často rozsáhlé možnosti seberealizace. Sebevědomí a sebehodnocení zvyšuje úspěch v zaměstnání. (Novosad, 2011, s. 41)

Vymanit se ze závislosti na rodičích a získat samostatnost může mladý člověk, který získá práci a tím i vlastní peníze. Vyššího společenského statusu a z toho plynoucích výhod je možné také dosáhnout pracovním postupem a budováním kariéry.

Na své pracovní zařazení je člověk připravován již od mládí. Je znát, že zásadní roli v životě člověka hraje práce. Její význam ještě více podtrhuje integrační hledisko u osob s postižením. Zrakově postižený občan získává vyšší status právě zařazením se do pracovního procesu. (Procházková, 2009, s. 40-41)

Především zájmy a předpoklady jedince pro určitý druh práce běžně ovlivňují výběr povolání. Protože v cestě při výběru povolání stojí závažná omezení a limity, mají zrakově postižení jedinci složitější situaci. Některá povolání nemohou vykonávat i přes veškerou pomoc od okolí a smyslovou, či materiální kompenzaci oční vady.

V otázce zaměstnání přichází stát na pomoc postiženým lidem legislativním uchopením této problematiky a politikou zaměstnanosti. I neziskové organizace zprostředkovávají praktickou podporu formou kurzů a rekvalifikací hrají neméně důležitou roli.

Jak uvádí Novosad (2011, s. 42), musíme respektovat tři zásadní přínosy pracovní činnosti v souvislosti s pracovním uplatněním:

- sociálně-integrační – nalézání místa ve společnosti a vytváření hodnot, práce v jeho životě je přínosem pro setkávání s jinými lidmi a spolupráce s nimi
- osobnostně-rozvojový – získává sebevědomí, jedinec může pracovat na svém osobním i profesním rozvoji a má možnost seberealizace
- sociálně-ekonomický – přispívá do systému sociálního, nemocenského a zdravotního pojištění, člověk ze své mzdy odvádí daně a stává se méně závislým na sociální pomoci

2.2 Politika zaměstnanosti ve vztahu zdravotně znevýhodněných

Stát se zaměřuje na samotné potenciální zaměstnance, kterým pomáhá přes úřady práce možnostmi rekvalifikace, pracovními rehabilitacemi a zároveň motivuje případné zaměstnavatele různými výhodami, příspěvky a daňovými úlevami. Tím se stát snaží zvyšovat zaměstnanost. Zaměstnavatelům určité věci přikazuje, kromě toho o určitých věcech přímo rozhoduje, ale i zde ponechává možnost volby při plnění.

Barochová (2012, s. 26) se zmiňuje o možnostech zaměstnávání lidí se zdravotním postižením a konstatuje, že začleňování těchto osob „vyžaduje komplexní řešení, kterému by mělo předcházet hlubší poznání“ jejich problematiky. Tyto možnosti se však liší podle oblasti a kraje.

2.2.1 Pracovní rehabilitace a rekvalifikace

Osoby se zrakovým postižením nejsou mnohdy schopny podávat srovnatelné výkony s intaktními lidmi. Právě proto má lidem s postižením umožnit přípravu na vstup do zaměstnání program pracovní rehabilitace. Tyto programy využívají služeb podporovaného a chráněného zaměstnávání. (Slowík, 2007, s. 53)

Podle § 69 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, je pracovní rehabilitace „souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním

postižením“. Z toho lze vyvodit, že rehabilitační působení se především vztahuje na jedince se zdravotním postižením v produktivním věku.

Sama znevýhodněná osoba podává žádost o zařazení do pracovní rehabilitace. Výkon poté zajistí místně příslušný úřad práce za spolupráce s pracovně rehabilitačními středisky, či jinými právníckými a fyzickými osobami. (§ 69 odst. 1 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti)

Náklady na výkon rehabilitace hradí úřad práce. (§ 69 odst. 2 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti)

Komprehensivní rehabilitace je dle Jesenského (1995, s. 115-116) součástí rehabilitace pracovní, která navazuje na stupně sociální a zdravotní rehabilitace.

Získání, či obnovení práceschopnosti zdravotně postižené osoby je hlavním cílem pracovní rehabilitace. Dílčími cíli jsou například ekonomická nezávislost, integrace a jiné. Jedná se o pracovní rekomandaci a pracovní poradenství, kde lze zahrnout vytipování vhodné profese, úpravu stávajících podmínek. (Jesenský, 1995, s. 118)

Člověka s postižením by měla pracovní rehabilitace připravit na produktivní práci a na zařazení na pracovní trh. Umístit jedince na pracoviště se vždy nepodaří. Na pracovní rehabilitaci navazuje v tomto případě rekvalifikace, čímž osoba získá novou kvalifikaci nebo pozmění či rozšíří původní. Tím zvýší svou šanci na zaměstnání a stane se více konkurence schopný. (§ 108 odst. 1 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti)

Rekvalifikace je legislativně vymezena v zákoně č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti v §108 - §110 a patří mezi nástroje politiky zaměstnanosti státu. Pokud klient se zrakovým postižením po rekvalifikaci nalezne zaměstnání, splnila rekvalifikace svůj význam. Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých zjistí předpoklady osoby, na základě kterých se dotyčnému hledá pracovní uplatnění a následně vytvoří individuální rekvalifikační program. (Ludíková, 2006, s. 33-35)

Rekvalifikace může probíhat ve zdravotnickém nebo ve vzdělávacím zařízení s akreditovaným vzdělávacím programem. Takových zařízení v České republice je několik. Jde například o Rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina v Praze, Ústav sociální péče pro zrakově postižené v Brně – Chrlících a TyfloCentrum Brno, o.p.s. Tyflonet [on-line]. Dostupné 20.8.2014 z <http://www.tyflonet.cz/>

Rekvalifikační centrum Dědina nabízí následující kurzy: košíkářská výroba, masér, keramická výroba, obsluha PC, pracovník v kartonážní výrobě, tkalcovská výroba.

Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina, o.p.s. [on-line]. Dostupné 20.8.2014 z <http://www.dedina.cz/>

TyfloCentrum v Brně a Ústav sociální péče v Brně poskytují kurzy obsluhy počítače.

2.2.2 Podporované zaměstnávání

Tento typ podpory má lidem s postižením pomoci vyrovnat jejich omezení, jež je za běžné situace limitující při vstupu na otevřený trh práce. Schopnost najít si a udržet si zaměstnání by měli díky této službě, kde by byli v kontaktu s intaktními jedinci. Stabilní charakter a odpovídající možnosti uživatele, má takto získaná práce zároveň zohledňující specifické potřeby postiženého. Dle potřeb klienta je nastaven pracovní úvazek, jinak jsou pracovní podmínky shodné jak u běžných pracujících. Můžeme tedy hovořit jak o sociálním rozvoji, tak o pracovním uplatnění.

Česká unie pro podporované zaměstnávání [on-line]. Dostupné 20.8.2014 z <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/14-co-je-pz.html>

Podporované zaměstnávání je metodou, jejímž prostřednictvím se realizuje sociální rehabilitace. Sociální rehabilitace se zaměřuje na posilování osobních kompetencí, schopností a dovedností člověka k využívání běžných společenských zdrojů a fungování v přirozeném prostředí, a to v oblasti společenského a kulturního života, osobních kompetencí.

Česká unie pro podporované zaměstnávání: Sociální rehabilitace [on-line]. Dostupné 30.8.2014 z <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/15-socialni-rehabilitace.html>

„Podporované zaměstnávání je časově omezená služba určená lidem, kteří hledají placené zaměstnání v běžném pracovním prostředí. Jejich schopnosti získat a zachovat si zaměstnání jsou přitom z různých důvodů omezeny do té míry, že potřebují individuální dlouhodobou a průběžně poskytovanou podporu poskytovanou před i po nástupu do práce.“

Česká unie pro podporované zaměstnávání [on-line]. Dostupné 20.8.2014 z <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/14-co-je-pz.html>

Nejprve se najde volné místo na základě stávajících možností uchazeče o práci. Po nástupu do práce dojde přímo na pracovišti k zaškolení a tréninku. Asistenti z agentur podporovaného zaměstnání a pracovní konzultanti jsou pomáhajícími osobami. Pomoc určená zaměstnavatelům postižených či znevýhodněných pracovníků, a to jak při zajišťování vhodných pracovních podmínek, tak i při řešení pracovních-právních otázek je součástí podporovaného zaměstnávání.

Česká unie pro podporované zaměstnávání [on-line]. Dostupné 20.8.2014 z <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/14-co-je-pz.html>

Tyto služby jsou v České republice poskytovány od roku 1995. Rytmus, o.s. [on-line]. Dostupné 20.8.2014 z http://www.rytmus.org/podporovane_zamestnavani

Od roku 2000 funguje nestátní nezisková organizace Česká unie podporovaného zaměstnávání, jejímž „posláním je formulovat, šířit a podporovat myšlenku podporovaného zaměstnávání v České republice“.

Česká unie pro podporované zaměstnávání [on-line]. Dostupné 20.8.2014 z <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/14-co-je-pz.html>

V rámci naší republiky je momentálně 54 poskytovatelů podporovaného zaměstnávání, jejichž seznam je zveřejněn na internetových stránkách. Z tohoto počtu jsou například ve Zlínském kraji dvě taková střediska, která se zaměřují na osoby se zdravotním postižením, ovšem nikoliv přímo na jedince se zrakovým postižením. Jedná se o Horizont Kroměříž a Horizont Zlín.

Česká unie pro podporované zaměstnávání [on-line]. Dostupné 20.8.2014 z <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/23-poskytovatele-sluzby-pz.html>

2.2.3 Chráněný trh práce

Osoba se zrakovým postižením má možnost začlenění na chráněném trhu práce, pokud se jí z nějakého důvodu nepodaří uplatnit na volném trhu. Jedná se o možnost zaměstnání v rámci chráněné pracovní dílny nebo chráněného pracovního místa.

Pracoviště se v obou případech zřizují zaměstnavatelem minimálně na dobu tří let. Na vytvoření pracoviště se poskytuje finanční příspěvek, jenž vzniká na základě písemné dohody s úřadem práce. Výše tohoto příspěvku pro postižené osoby je

maximálně osminásobek průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí v předchozím kalendářním roku. Až dvanáctinásobek průměrné mzdy může být pro osoby s těžším zdravotním postižením. Příspěvky se mohou navýšit až na čtrnáctinásobek průměrné mzdy, pokud je v rámci jedné smlouvy domluveno deset a více míst pro zaměstnance s postižením. Rozdílem mezi těmito pracovišti je to, že při zřizování chráněného pracovního místa není zaměstnavatel zákonem nijak limitován, co se minimálního počtu dalších postižených zaměstnanců týká, kdežto chráněná pracovní dílna je pracovištěm, kde je zaměstnáno nejméně 60% osob se zdravotním postižením z celkového počtu zaměstnanců. (§75 a §76 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti)

Ve Zlínském kraji funguje celkem jedenáct provozovatelů, nabízející lidem se zdravotním postižením uplatnění v chráněné pracovní dílně. Na internetových stránkách organizace přímo neuvádějí specializaci skupin charakterizující klienty. Lze předpokládat, že by zde mohli najít práci i osoby se zrakovým handicapem.

Praceprozp.cz [on-line]. Dostupné 20.8.2014 z <http://www.praceprozp.cz/hledam-praci/chranene-dilny/769-chranene-dilny-zlinsky-kraj>

2.4 Vhodná zaměstnání pro osoby se zrakovým postižením

V předchozích podkapitolách jsem se zmiňovala o formách zaměstnávání osob se zrakovým postižením obecně, ale také jsem se věnovala podmínkám zaměstnávání v České republice. Dále se zaměřím na vhodná zaměstnání pro tyto osoby.

Osoby se zrakovým postižením jsou při výběru zaměstnání ovlivněny několika faktory. Slabozrakost nebo poruchy binokulárního vidění umožňují širší výběr povolání a snazší uplatnění, vzhledem ke stupni postižení. Také záleží na stupni vzdělání a typu školy. K nástupu do určitého zaměstnání, na které se jedinec s tímto handicapem několik let připravuje, bude absolvent speciálního zařízení systematicky připraven. Povolání čalouníka může být příkladem. (Skřehot, 2009, s. 118)

U člověka se zrakovým postižením hrají určitou roli nejen jeho osobnost, ale i individuální předpoklady, příležitost a ochota podstoupit rekvalifikaci.

Práce v oblasti hudby a masérství patří mezi tradiční povolání s dlouhou historií. Ve 3. století před naším letopočtem, existoval v Číně soubor nevidomých hudebníků a

od roku 754 byli nevidomí lidé v Japonsku školeni pro masérské služby. (Renotiérová, Ludíková a kol., 2006, s. 194)

V současnosti jsou tato povolání nadále aktuální. Lidé se však spíše uplatňují jako ladiči nástrojů a učitelé hudby než jako hudebníci profesionálové. Klasické zaměstnání osob slabozrakých a nevidomých – telefonista, je už spíše na ústupu, poněvadž se ústředny převážně automatizují. V ostatních případech se připojuje k tomuto povolání i další činnost, která znemožňuje osobám se zrakovým postižením vlivem jejich handicapu ji vykonávat. Pracovník v telemarketingu je do jisté míry podobným povoláním a lze ho zařadit mezi poměrně nové. (Skřehot, 2009, s. 118-120)

Mezi vhodná zaměstnání pro osoby se zrakovým postižením s manuálním zaměřením patří ta, na která se lze připravit ve speciálních středních školách. Zde je možno zařadit již zmiňované profese jako jsou čalouník, keramik, kartáčník, knihař, košíkář, tkalec a jiné. Jako právníci, překladatelé a tlumočníci, sociální pracovníci, učitelé, či psychologové se mohou uplatnit jedinci s vyšším, většinou humanitním vzděláním. (Skřehot, 2009, s. 118-120)

Lidé se zrakovým postižením si mohou najít i jiná, poněkud kuriozní zaměstnání mimo nejčastější uváděná povolání.

2.5 Společenský vývoj nezaměstnaných osob se zdravotním postižením

Situace osob se zdravotním postižením na trhu práce není příliš příznivá i přes snahu státu motivovat zaměstnavatele k přijímání těchto osob do pracovního procesu. Míra registrované nezaměstnanosti po převratu v devadesátých letech dvacátého století a transformaci hospodářského systému postupně rostla.

Integrovaný portál MPSV (2014): Zaměstnanost [on-line]. Dostupné 30.8.2014 z https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace

Skupin osob se zdravotním handicapem se tento společenský vývoj dotkl samozřejmě také. Podnikly se mnohé kroky pro integraci osob s postižením a teoreticky se tak otevřel prostor pro uplatnění této části populace na nově vznikajícím pracovním trhu. Tím se výrazně snížila izolace a vyčlenění lidí s postižením ze společnosti. Technický vývoj ruší některá klasická zaměstnání, zaměřuje se na flexibilitu a co

nejvyšší výkonnost, poměrně velká konkurence a právě tyto a obdobné změny vedly k situaci, že rychle začalo růst množství nezaměstnaných se zdravotním postižením. Tohle proběhlo především v období transformace. V několika posledních letech se stoupající tendence zastavila.

Osobám se zdravotním postižením se statistiky věnují jako celku, tudíž z tohoto počtu nelze určit kolik zaujímají lidé se zrakovým postižením. Ovšem práci se nesnaží najít všichni zrakově handicapovaní. Navíc tito lidé nemusí využívat služeb pro svou registraci, ať už pod úřadem práce nebo jiných organizací.

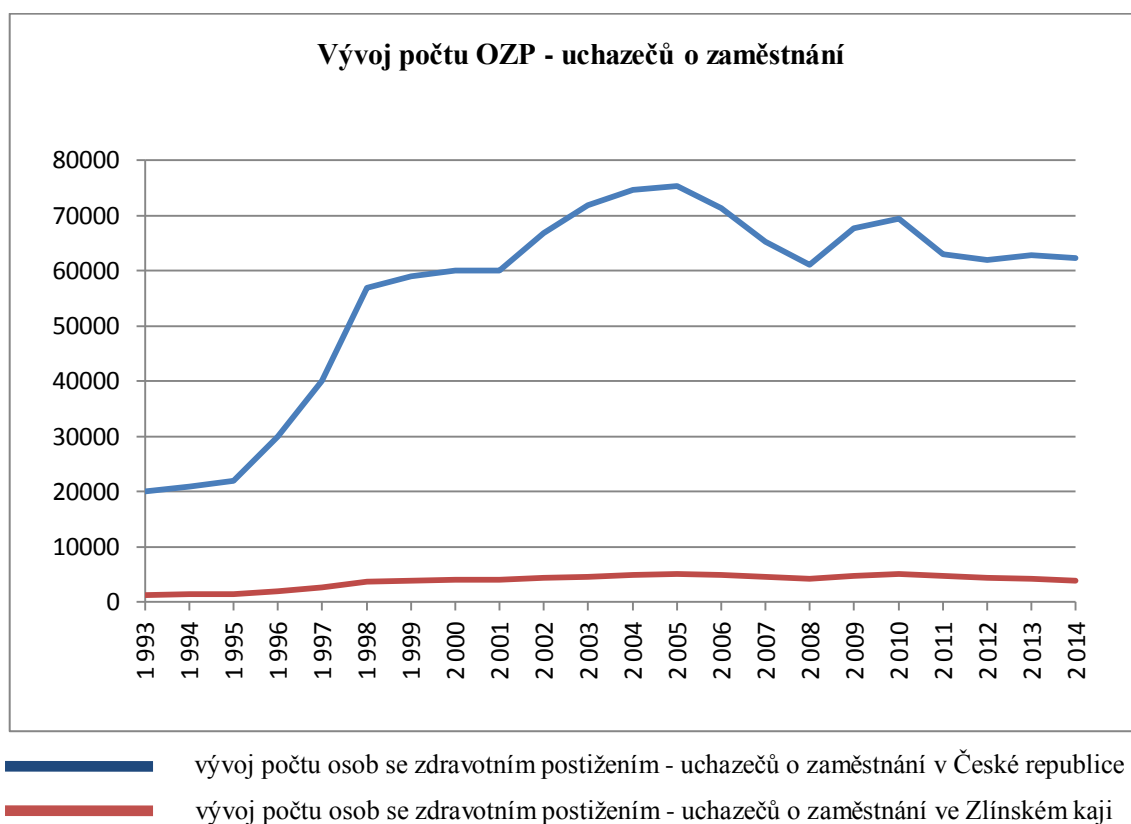
Přesné údaje o počtu osob se zrakovým postižením v České republice však nejsou dostupné ani ze statistik ministerstva práce a sociálních věcí. Většinou jde jen o hrubé odhady, eventuálně konstatování o neexistenci přesných statistik.

„Neexistují přesné statistiky, z nichž by vyplývalo, kolik je mezi nevidomými v České republice nezaměstnaných.“

Potměšilová (2005): Je zaměstnání nevidomého velký problém [on-line]. Dostupné 30.8.2014 z

http://www.nevidomimezinami.cz/main/nmn/Texty/Zamestnani/Je_zam_nevidomeho_v_elky_prbl.html

Za pomoci údajů z ministerstva práce a sociálních věcí to dokládá následující graf.

Graf č. 1: Vývoj počtu OZP o zaměstnání

Zdroj: portal.mpsv [online] a mpsv [online]

Na internetových stránkách Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých České republiky je informace o projektu ve vztahu k zaměstnanosti osob zdravotně postižených na volném trhu práce, mimo jiné je tato instituce i partnerem tohoto projektu. Cílem projektu je vytvoření manuálu pro sociální pilíř společenské odpovědnosti firem modifikovaný pro podmínky českého trhu práce. Provázanost těchto firem na aktuální legislativu podporující zaměstnávání osob se zrakovým postižením je součástí řešení.

SONS ČR [on-line]. Dostupné 12.8.2014 z <http://www.sons.cz/trh-prace-pro-ozp/>

2.6 Činnost Úřadu práce České republiky – krajské pobočky ve Zlíně

K obdobným výsledkům jsem dospěla i co se týká činnosti krajské pobočky Úřadu práce ve Zlíně. Tato pobočka nikde neuveřejňuje počet registrovaných zájemců se zrakovým postižením o práci.

Při hledání práce a pomoci osobám se zrakovým postižením se výše zmíněný úřad těmto lidem mnohem méně věnuje, než jak bývá uváděno v odborných literaturách a než vyplývá z teoretického popisu jeho práce.

Jak uvádí Opatřilová, Procházková (2005, s. 114-115), úřad práce sice vede evidenci osob se zdravotním postižením, ale dle mého mínění je to poměrně obecná rovina. Při konkrétnějším vytváření statistik by vzrostla důvěra nezaměstnaných osob se zrakovým postižením k úřadu práce, ale i zaměstnavatelé, či organizace pomáhající těmto lidem by mohli lépe reagovat. Státním orgánům by obdobné statistiky byly nápomocny. V zájmu zlepšení situace v oblastech s vyšší nezaměstnaností osob se zrakovým postižením, by se mohlo v těchto územích více apelovat na zaměstnavatele, aby spíše dali přednost přímému zaměstnání před peněžním plněním a tyto oblasti byly finančně podporovány.

Pracovní rehabilitaci by měl zajišťovat taktéž úřad práce. Dle sdělení zástupců krajské pobočky ve Zlíně však tato služba není příliš využívána, probíhá tak na základě přání klienta. Doporučovala bych větší snahu při spolupráci s lidmi se zrakovým postižením, přestože tvoří zlomek z celkového počtu klientů úřadu práce.

2.7 Činnost TyfloCentra Zlín, o.p.s.

TyfloCentrum Zlín, o.p.s. představuje významnou roli v oblasti začleňování osob se zrakovým postižením na trh práce v rámci Zlínského kraje. Organizuje nejen vzdělávací a zdravotně-preventivní kurzy za účelem sebevzdělávání, ale spolupracuje i s organizacemi při vytváření speciálních pracovních míst pro osoby s handicapem a poskytuje poradenskou činnost související s jejich pracovním uplatněním. Dále provozuje chráněné pracoviště nevidomého maséra.

Různé služby TyfloCentra se snaží o to, aby na otevřeném trhu práce uživatelé nabízených služeb posílili, či získali dovednosti a schopnosti potřebné k orientaci a

uplatnění. Uživatel by měl být vybaven a posílen jak v rámci sociálních dovedností, tak v oblasti samotné pracovní schopnosti, samostatnosti, všeobecného přehledu, asertivity po absolvování nabízených programů, kurzů a přednášek nezbytných pro uplatnění na trhu práce.

TyfloCentrum Zlín, o.p.s. [on-line]. Dostupné 12.8.2014 z

<http://www.tyflocentrum.zlin.cz/>

Kromě výše uvedeného se zaměřuje na vyhledávání klientů se zrakovým postižením, což je myšleno, že primární aktivita vychází od pracovníků TyfloCentra. Také spolupracuje s úřady práce. Aby mohli pracovníci TyfloCentra naplánovat co nejlepší služby, vedou se zájemci o zaměstnání individuální pohovory. Většina nabízených služeb je organizována a financována z projektů, jako například různé kurzy vzdělávání, kurzy výpočetní techniky, ovládání kompenzačních pomůcek a jiné.

TyfloCentrum Zlín, o.p.s. [on-line]. Dostupné 12.8.2014 z

<http://www.tyflocentrum.zlin.cz/>

Podle možností probíhajícího projektu a potřeb klientů se upravuje i poskytování služeb TyfloCentra. Pro TyfloCentrum Zlín a jeho klienty v současné době nejsou aktuální žádné projekty. U této instituce v oblasti kraje postrádám jakoukoli aktivitu v sociálním podnikání, která je u organizací doplňkovou činností.

2.8 Bariéry v oblasti zaměstnávání osob se zrakovým postižením

K charakteristickým aktivitám dospělého člověka patří práce. Do společnosti se integrujeme pracovní činností. Pro osoby se zdravotním postižením platí totéž, ty jsou však v tomto procesu znevýhodněny. (Jesenský, 1993, s. 118)

Lze se setkat s určitými problémy právě v oblasti zaměstnávání osob se zdravotním postižením:

- pro osoby se zdravotním postižením nedostatek vhodných pracovních míst
- nedostatečná kvalifikace těchto osob se zdravotním postižením
- v důsledku dlouhodobé nezaměstnanosti psychické bariéry
- nedůvěra a obavy zaměstnavatelů
- často skutečný nezájem o práci

V článku o bariérách v oblasti zaměstnávání Barochová (2012, s. 26-27) poukazuje na situaci vznikající kvůli tomu, že intaktní lidé si neuvědomují nebo ignorují některé skutečnosti. Mezi tyto skutečnosti patří například neporozumění speciálním potřebám, ale i malá informovanost o možnostech pomoci a vytváření předsudků. Veřejnost tyto osoby podceňuje nejen ve znalostech, ale i v dovednostech.

Za změnou pracovních schopností člověka stojí právě zrakové postižení. Lidé mohou uplatnit a vykonávat pracovní činnosti, avšak vlivem tohoto postižení dochází k zúžení okruhu oblastí. Schopnosti člověka s takovým handicapem je důležité odkrýt a odpovídající zaměstnání hledat na základě toho, kde bude moci své schopnosti a dovednosti uplatnit a zároveň udělat další krok v integraci. Podle Cerhy (in Čálek, Cerha, Holubář, 1992, s. 144-149) je pracovní uplatnění pro osoby se zrakovým postižením krokem k samostatnosti, ekonomické nezávislosti a skutečné soběstačnosti.

„Zrakové postižení s sebou nese mnoho závažných problémů, které v kontextu současného dynamického vývoje společnosti vede ke stále větší míře vyloučení zrakově postižených občanů jak z trhu práce, tak z běžného života společnosti vůbec. Stimulace zaměstnavatelů k zaměstnávání nevidomých občanů, je nedostatečná, protože nevyvažuje náklady, které se zaměstnáváním takto postiženého člověka vznikají.“

Problematika zaměstnanosti [on-line]. Dostupné 15.9.2014 z <http://www.tyfloemploy.org/problematika-zamestnanosti>

Bubeníčková (2007, s. 80) shrnula, že aby člověk se zrakovým postižením se uplatnil na trhu práce, předpokladem je zvládnutí tří pilířů sociální rehabilitace:

- umět se sám obsloužit a postarat se o sebe
- v interiéru a ve venkovním prostředí zvládnout prostorovou orientaci
- zvládnout základy komunikace a umět využívat kompenzační pomůcky

U člověka, který si chce najít zaměstnání a touží pracovat, tak je pro něj zároveň důležitá motivace. Na jednotlivé nabídky práce motivovaný člověk lépe nahlíží a od některých svých požadavků je ochoten i ustoupit a přijmout práci, která není na první pohled tolik lákavá. (Vágnerová, 2004, s. 736-738)

Svědomitě plní pracovní úkoly a díky tomu se pak může vypracovat i na lepší pozici, získané práce si váží. Pokud je třeba absolvovat rekvalifikační kurz, který mu poté zvýší

jeho šance na získání vytouženého zaměstnání, motivovaný člověk je přizpůsobivější. Šance na nalezení zaměstnání je velmi malá, pokud není dostatečná motivace.

Oblast vzdělání, či odpovídající kvalifikace na trhu práce je další velkou oblastí, která souvisí s nalezením požadovaného zaměstnání. Dosažení co nejvyššího možného vzdělání je cílem této oblasti, ne vždy je ale dosažené vzdělání dostačující. Vzdělávání i po skončení samotného studia je potřeba u některých profesí rozvíjet.

(Slowík, 2007, s. 38)

Například masér chce-li být v dnešní době úspěšný a žít se tímto řemeslem, měl by absolvovat alespoň základní masérský kurz. Kurz maséra pro sportovní a rekondiční masáž mají lidé se zrakovým postižením často absolvovaní. Je dobré, když člověk se zrakovým postižením absolvuje ještě další masérské kurzy a zajímá se o novinky týkající se dané oblasti, protože dnešní společnost má spíše zájem o masáže speciální. Je potřeba, aby ten, kdo se chce opravdu jako masér užít, byl šikovný a jeho nabídka služeb byla nadstandardní, poněvadž konkurence je v dnešní době velká. Na zákazníky působí jako lákadla, která je vedou k opakovaným návštěvám. (Slowík, 2007, s. 39)

Technické bariéry mají také vliv na pracovní schopnosti osob se zrakovým postižením. Jedná se především o kompenzační pomůcky. Na funkčnosti a výkonnosti používané kompenzační pomůcky závisí využití pracovních schopností člověka se zrakovým postižením. Používáním těchto pomůcek jsou ovlivněny jak výsledky v pracovním procesu, tak jejich kvalita. (Bubeníčková, Karásek, 2012, s. 10)

Architektonické bariéry jsou další skupinou, vztahující se k této oblasti. V důsledku projektových, stavebních, konstrukčních a designérských prvků, jež nepředpokládají omezení ergonomických parametrů člověka s handicapem, může být znásobena jeho nedostatečná výkonnost. (Jesenský, 1995, s. 17)

K architektonickým bariérám týkajících se osob se zrakovým handicapem, řadíme například chybějící vodící pásy, či jejich chybné provedení, neozvučenou světelnou signalizaci, nefunkční, či vypnutou zvukovou signalizaci v městské hromadné dopravě, chybějící varovné pásy, neoznačené velké prosklené plochy, špatně umístěné dopravní značky a podobně. Řadíme sem i bariéry v podobě neoznačených lešení, nedostatečně zabezpečených výkopů, neoznačených reklam před obchody, či špatně zaparkovaných aut. (Bubeníčková, 2007, s. 80)

Díky ústupu povolání, jež jsou již mnoho let považována za typická právě pro osoby nevidomé a slabozraké, je v dnešní době ztížené zaměstnávat osoby se zrakovým postižením. Mezi tato řemesla patří čalouník, kartáčník, košíkář a jiné.

Kterou práci by mohl člověk se zrakovým postižením vykonávat, si často zaměstnavatelé neumí představit. Zaměstnavatele zejména zajímá, jakou efektivitu jeho výkon bude mít. Nestací zaměstnavateli vědět, že tato osoba zadanou práci zvládne. Zaměstnavatel se rozhoduje na základě aspektu. Právě aspekt nejvíce vylučuje osoby se zrakovým postižením z pracovního trhu. (Bubeníčková, 2007, s. 80 – 82)

Shrnutím dosavadních informací lze konstatovat, že bariéry ztěžující vstup osobám se zrakovým postižením na otevřený trh práce se mohou vyskytnout jak na straně těchto samotných osob, tak na straně zaměstnavatelů. Uvědomění si těchto bariér a následná snaha o jejich překonání je velmi podstatné. Člověk se zrakovým postižením má větší šanci vymyslet a zvolit řešení, které mu pomůže danou překážku překonat, a tím zlepšit své šance na nalezení zaměstnání, pokud si je vědom překážek na své straně. V případě odhalení bariér na straně zaměstnavatele, je snazší vymýšlet strategie, jak se pokusit změnit jeho postoj.

Shrnutí

Kvůli handicapu osob se zrakovým postižením jsou možnosti pracovního uplatnění výrazně omezeny. Tuto situaci se snaží řešit stát za pomoci legislativy, protože v poměru k intaktní společnosti jsou tito lidé znevýhodněni. Různé výhody jsou poskytovány osobám se zrakovým znevýhodněním při vstupu na trh práce. Aby zaměstnavatelé handicapované uchazeče o práci zaměstnávali, stát se je snaží motivovat. Integrace nevidomých, či slabozrakých osob na trh práce se v teoretické rovině jeví dobře. V reálných podmínkách se však ukazuje, že teorie nefunguje jak má. Z tohoto důvodu nezaměstnanost osob se zrakovým postižením dosahuje vyšších hodnot. Zejména organizace TyfloCentrum Zlín, o.p.s. se tuto situaci snaží řešit aspoň v rámci svého regionu. Pomáhají také ve spolupráci s úřady práce najít zájemcům o zaměstnání vhodné pracovní pozice.

3 Východiska výzkumného šetření

V této části definuji hlavní a vedlejší cíle výzkumu, volbu metody výzkumného šetření a získávání dat. Zaměřuji se na uplatnitelnost osob se zrakovým postižením na trhu práce v rámci sociálního poradenství ve vztahu k existujícím bariérám v oblasti zaměstnávání. Snažila jsem se zjistit prostřednictvím výzkumného šetření, co spočívá v problematice pracovního uplatnění a identifikovat bariéry ze strany těchto osob.

3.1 Formulace výzkumných cílů

Hlavním cílem tohoto výzkumného šetření je posouzení uplatnitelnosti osob se zrakovým postižením na trhu práce a využitelnost v rámci sociálního poradenství. Práce bude pojednávat o problematice pracovního uplatnění osob se zrakovým postižením a identifikaci bariér ze strany těchto osob.

Odpověď na výzkumné otázky by měly poskytnout výsledky výzkumného šetření:

- Na jaké bariéry lidé se zrakovým postižením narážejí při snaze o uplatnění na pracovním trhu?
- Co vedlo ke zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér?
- Jsou osoby se zrakovým postižením schopny získané znalosti a dovednosti aplikovat v praxi?

Následující dílčí cíle vyplývají z výše uvedeného:

- o jaké bariéry se jedná, vyskytující se na straně osob se zrakovým postižením a mající vliv na jejich pracovní uplatnění
- zjistit, zda na straně osob se zrakovým postižením došlo ke zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér
- zjistit zda získané dovednosti a znalosti byly přínosem pro praxi

3.2 Metodologické ukotvení

Pro výzkumné šetření jsem zvolila kvalitativně orientovaný výzkum.

„Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím.“ (Disman, 2008, s. 285)

Jedná se o průzkumové výzkumné šetření, během kterého zjišťuji, jaká je uplatnitelnost osob se zrakovým postižením na trhu práce a využitelnost v rámci sociálního poradenství.

3.2.1 Výzkumná metoda a technika

Metoda rozhovoru je metodou, která mi pomohla dosáhnout vytyčených cílů. Polostrukturovaný rozhovor byl zvolen jako výzkumná technika.

Polostrukturované interview je nejrozšířenější podobou metody interview. Odpovědi účastníka se při polostrukturovaném rozhovoru vysvětlují a upřesňují, v případě nejasností si necháme vysvětlit danou věc dotazovaným. Téma rozpracováváme hlouběji a pokládáme doplňující otázky. Po celou dobu, po kterou je účastník ochoten odpovídat na dotazy, pokračujeme v rozhovoru. U této metody rozhovoru je vymezené tak zvané jádro, tvořící minimum témat a otázek nezbytných k projednání. Další doplňující otázky a témata, které tazatel pokládá za vhodné k rozšíření zadání, navazují na toto jádro. Přinášejí informace lépe uchopující problém, jež je pro nás zásadní a často se jeví jako užitečné. Prostředí kde probíhá rozhovor, přikládáme velkou váhu. (Miovský, 2006, s. 159-160)

Při použití polostrukturovaného rozhovoru jsem mohla podrobněji s respondenty probrat oblasti, vztahující se přímo k samotnému výzkumnému šetření a zároveň pružněji reagovat na jejich odpovědi, aby jimi sdělené informace byly pro mne srozumitelné a použitelné při interpretaci dílčích cílů.

3.2.2 Charakteristika zkoumaného souboru

Zkoumaný soubor byl tvořen klienty TyfloCentra Zlín, o.p.s. a Úřadu práce České republiky-krajská pobočka ve Zlíně, kontaktní pracoviště Uherské Hradiště, tedy osobami se zrakovým postižením. Rozhovory byly provedeny se sedmi respondenty výše zmíněných organizací.

Výběr dotazovaných nebyl náhodný. Respondenty jsem volila takovým způsobem, aby byla zastoupena jak skupina osob slabozrakých a se zbytky zraku, tak skupina osob nevidomých. Přitom jsem respondenty vybírala tím způsobem, aby se jednalo jak o dotazované s většími zkušenostmi na otevřeném trhu práce, tak o respondenty, kteří takové zkušenosti nemají. Tohle výzkumné šetření bylo provedeno na základě dobrovolnosti a anonymity.

V tabulce jsou uvedeny základní údaje o respondentech.

Respondent	Doba vzniku	Věk	Stav	Klasifikace stupně postižení	Dosažené vzdělání
Pavla	získané	47	rozvedená	nevidomost	střední s maturitou
Radek	získané	46	svobodný	zbytky zraku	vysokoškolské
Veronika	vrozené	26	svobodná	slabozrakost	vyšší odborné
Hana	vrozené	54	vdaná	nevidomost	střední
Jiří	získané	55	ženatý	zbytky zraku	střední
Roman	vrozené	24	svobodný	zbytky zraku	vyšší odborné
Lucie	vrozené	25	svobodná	slabozrakost	základní

Tabulka č. 1 – základní údaje o respondentech

V tabulce č. 1 je uveden základní popis výzkumného souboru, doba vzniku (zda se jedná o vrozené či získané postižení), věk, stav, stupeň postižení a dosažené vzdělání. Jména dotazovaných respondentů jsou pro zachování anonymity smyšlená.

3.2.3 Charakteristika sběru dat

Před zahájením výzkumného šetření jsem telefonicky kontaktovala sedm respondentů, kteří jsou klienty TyfloCentra a zájemci o zaměstnání. Od oslovených osob jsem dostala souhlas k uskutečnění rozhovorů.

Polostrukturované rozhovory probíhaly v prostorách TyfloCentra Zlín, o.p.s. S ohledem na samotné respondenty bylo zvoleno toto místo, poněvadž se jedná se o prostory, v kterých se orientují, znají je a jsou schopni se tam dostat samostatně bez pomoci průvodce. Rozhovory se uskutečnily v měsíci červnu 2014. Po vyjádření jejich souhlasu jsem pro záznamy rozhovorů využila diktafonu. Při samotném rozhovoru jsem nebyla nucena zaznamenávat jednotlivé odpovědi díky použití diktafonu a tím pádem jsem mohla pružněji reagovat na získané informace a více se soustředit na samotný průběh rozhovoru. V příloze přikládám transkripce rozhovorů.

4 Výzkumné šetření trhu práce a integrace osob se zrakovým postižením

Tato část se zaměřuje na analýzu rozhovorů s osobami se zrakovým postižením a to jak osob slabozrakých a se zbytky zraku, tak osob nevidomých. Interview jsem rozčlenila na tři části, na něž byl rozhovor zaměřen. V první části šlo o odkrytí bariér vyskytujících se na straně osob se zrakovým postižením, které mají vliv na jejich pracovní uplatnění. Druhá část je orientována na situaci, zda došlo ke zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér na straně osob se zrakovým postižením. Poslední část je zaměřena na zjištění, zda získané znalosti a dovednosti těchto osob byly přínosem do praxe.

4.1 Analýza výsledků

K podání zjištěných informací slouží tato podkapitola. Mezi výsledky jsou vkládány citace respondentů. Shrnutí zakončuje všechny části.

Výstupy byly členěny do tří kategorií. První kategorie se týká bariér osob se zrakovým postižením při snaze o uplatnění na pracovním trhu. Druhá kategorie nám nastíní, co vedlo ke zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér. Ve třetí kategorii se zaměřujeme na osoby s tímto handicapem, zda jsou schopné získané znalosti a dovednosti aplikovat v praxi.

4.1.1 Bariéry na straně osob se zrakovým postižením mající vliv na jejich pracovní uplatnění

Při rozhovorech byly identifikovány respondenty následující bariéry, které jsou považovány za faktory, snižující jejich šance na současném trhu práce a mající negativní dopad na pracovní uplatnění:

- neschopnost hovořit o svém zrakovém postižení srozumitelným způsobem
- malá průbojnost, nízké sebevědomí
- nedostačující dovednosti v práci na počítači

- problémy s prezentací vlastních schopností a dovedností
- nedostatečná znalost nebo neznalost cizího jazyka
- obava z lidí
- neschopnost vypracovat motivační dopis nebo životopis

Tři ze sedmi dotazovaných osob mají postižení získané. Od doby vzniku tohoto postižení se právě odvíjí identifikace bariér, která ovlivňuje jejich pracovní uplatnění. Dva ze sedmi respondentů přímo označují za bariéry nedostačující dovednosti v práci na počítači a nízké sebevědomí, což vychází ze situace, kdy tyto osoby se hůře vyrovnávají se svým získaným zdravotním postižením.

Z výše uvedených informací lze konstatovat, že dotazovaní jsou si vědomi toho, že na své straně mají oblasti, v kterých nedosahují potřebných dovedností a znalostí, což může pro tyto osoby znamenat určitou limitaci při ucházení o pracovní nabídku. Respondenti si tyto bariéry uvědomují a ví o nich, což považují za velmi důležité. To je prvním krokem na cestě k jejich odstranění nebo zmírnění.

Veronika prezentovala své bariéry, které měly vliv na její pracovní uplatnění takto:

„ ...pracovní pozici jsem měla lépe vybírat. Na pozici asistentky, která by měla zastat oči, ruce i nohy nějakého dalšího dítěte, se skutečně hlásit nemohu. To je faktem, který jsem si nechtěla připustit, a taky mi to došlo, co ta asistence je... “ (Veronika)

Pavla identifikovala bariéry tímto způsobem:

„ ...na úrovni jsem neměla počítač a angličtinu, no a moje sebevědomí nebylo zrovna taky nejlepší... “ (Pavla)

Lucie považovala za svou velkou zábranu strach z lidí. *„ ...měla jsem strach z lidí, nebála jsem se práce jako takové. Měla jsem pocit, že mě považují za aucajdra, když mám jen základní vzdělání a navíc matka samoživitelka... “ (Lucie)*

Radek díky svému právnímu vzdělání nesl své překážky velmi těžce. *„ ...prostě nové vedení nepřijalo můj handicap. Tak jsem se ocitl, tam kde jsem. Měl jsem rezervy v počítačích, neovládal jsem právnickou angličtinu, měl jsem nízké sebevědomí... “ (Radek)*

„ ...všude požadovali vzdělání s maturitou, ale taky jsem se bál neznámého prostředí a nevěřil jsem si tolik... “ (Jiří)

Nevidomá Hana pracovala jako telefonní operátor a podle jejich slov už ztrácí sílu na rekvalifikaci, když vidí jak je situace na pracovním trhu problematická. *„ ...narážela jsem na neznalost jazyka, na technické potíže, ale i neakceptování vady... “ (Hana)*

„ ...neškodila by mně větší průbojnost a lepší prezentace své práce. Bylo by to možná lepší, kdybych byl suverénnější. Zatím v tom nemám takovou praxi... “ (Roman)

Zhodnocení tohoto dílčího cíle:

Odkrytí bariér vyskytujících se u osob se zrakovým postižením, které mají vliv na jejich pracovní uplatnění, bylo jedním z dílčích cílů.

Na straně osob se zrakovým postižením se nalézají bariéry, ovlivňující jejich šance na otevřeném trhu práce při snaze si najít zaměstnání, což vyplynulo z rozhovorů. Již při interpretaci zjištěných dat jsem uvedla výčet identifikovaných bariér. Bariéry se týkají míry sebevědomí, ale především dovedností, kam řadíme nejvíce zmiňovanou práci na počítači a odborných znalostí, které požadují zaměstnavatelé.

4.1.2 Zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér

Ke zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér patří například používání kompenzačních pomůcek, díky nimž jsou schopni vykonávat samostatně činnosti, jak pracovního, tak soukromého života. Všichni dotazovaní z celkového počtu používají kompenzační pomůcky, ať už formou optických pomůcek, výpočetní techniky nebo pomůcek pro usnadnění mobility.

„ ...zdokonalil jsem se v práci na počítači, jsem klidnější a jistější. Víím, že se musím snažit sám... “ (Roman)

„ ...zvýšilo se mi sebevědomí a posílil jsem si schopnost psaní na počítači. Naučil jsem se mluvit o svém zrakovém postižení... “ (Jiří)

Pavla ví „ ...*jak napsat inzerát, jak ho podat. Taky jsem se polepšila ve znalostech práce na počítači...*“ (Pavla)

Respondenti usilovali o získání potřebných nových dovedností a znalostí, čímž zvyšují své šance na trhu práce. Odhalení chyb při ucházení o práci nebo strach ze samoty a snaha o získání potřebných odborných schopností umožňující uplatnění na trhu práce, to vše je podnětem pro sociální začlenění těchto osob. Tomu bezesporu napomáhá sociální poradenství, ať už ze strany státu či jiných organizací. Získání psychické podpory, je potřebné při vyrovnání se s potenciálními neúspěchy, ale i při sdílení pozitivních zážitků.

„ ...*zdokonalila jsem se v komunikaci, a to mě zbavilo strachu z lidí. Naučila jsem se mluvit a dnes bych se už nenechala vyhodit ze dveří...*“ (Lucie)

„ ...*došlo k velkému posunu ve všem – komunikace, sebevědomí, mám vypracovaný motivační dopis a kvalitní životopis...*“ (Veronika)

„ ...*zlepšení sebevědomí, posílení komunikace, získání zpětné vazby. Jistota v tom, že mám co v zaměstnání nabídnout. No a ještě musím dotáhnout tu angličtinu...*“ (Radek)

Hana má „ ...*větší odvalu při konverzaci a rychleji reaguje při konverzaci v anglickém jazyce...*“ (Hana)

Dle zjištěných informací je možno konstatovat, že užitek nastal v oblastech, které byly identifikovány ze strany respondentů jako hodné dalšího rozvoje a posílení, ale na druhou stranu i jako problematické.

Sedm respondentů z celkového počtu navštívilo neziskovou organizaci TyfloCentrum Zlín, kde podstoupili vzdělávací kurzy dle svých potřeb a identifikovaných bariér. Čtyři ze sedmi dotazovaných ani neuvažovalo nad evidencí zájemců o zaměstnání na úřadě práce, poněvadž byli finančně zajištěni a nepředpokládali, že by jim byla nabídnuta nějaká vhodná pracovní pozice.

Na základě výpovědí dotazovaných bylo shledáno, že návštěvy TyfloCentra a vzájemná spolupráce s úřadem práce má posun oproti stavu, kdy by si zaměstnání tito klienti měli hledat sami bez pomoci sociálního poradenství. Ať už ze strany státního sektoru nebo neziskových organizací.

Respondenti po absolvování sociálního poradenství dokážou:

- ovládat počítačovou techniku
- navštěvovat kurz anglického jazyka
- vypracovat motivační dopis a kvalitně zpracovaný životopis
- hovořit o svém zrakovém postižení
- mluvit s lidmi bez obav
- prezentovat své schopnosti
- být sebejistý při pracovním pohovoru

Je ovšem nutné podotknout, že každý z dotazovaných dosáhl jiné úrovně zlepšení, a to s ohledem na své potřeby a na základě svých schopností.

Zhodnocení dílčího cíle:

Dílčím cílem bylo zjistit, zda došlo ke zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér na straně osob se zrakovým postižením. Sociální poradenství svojí strukturou mělo pozitivní dopad na ty oblasti, které byly respondenty označeny jako problematické ve vztahu k jejich snaze si nalézt zaměstnání. Z výpovědí vyplynulo, že spolupráce jak se státním, tak neziskovým sektorem, zvýší jejich šance na otevřeném trhu práce. Poradenství vedlo ke zmírnění, či odstranění faktorů, ztěžujících pracovní uplatnění osob se zrakovým postižením.

4.1.3 Přínos získaných znalostí a dovedností osob se zrakovým postižením do praxe

Všichni dotazovaní z celkového počtu považují získané informace a nově nabyté dovednosti a schopnosti za aplikovatelné a použitelné jak v pracovním prostředí, tak v běžném životě. Respondenti považují své šance na pracovním trhu po absolvování vzdělávacího programu za vyšší, což je patrné z odpovědí. Mimo rozšíření spektra svých profesních předností a vyšší odbornosti jsou tyto osoby daleko sebevědomější, zdatnější v komunikaci a připraveny bez ostychu odpovídajícím způsobem prezentovat sebe a svůj pracovní potenciál. To vše se může odehrát na partnerské rovině, nikoli v pozici prosícího člověka.

Pavla patří mezi šťastlivce, kteří během vzdělávacích kurzů získali pracovní místo. Je zaměstnána zatím na dobu určitou v Tyfloservisu jako poradce.

„ ...myslím si, že bych mohla mít větší šance, nyní však práci mám... “ (Pavla)

„ ...přestal jsem se bát a našel si vlastní žáky, které učím hrát na kytaru. Nyní pracuji jako osoba samostatně výdělečně činná... “ (Roman)

Radek jako vysokoškolák získal pracovní pozici na finančním úřadě přes projekt z evropských fondů. Vlastní kompenzační pomůcky se speciálním softwarem a hlasovým výstupem. Zaměstnavatel by totiž neměl peněžní prostředky na zakoupení tak nákladných pomůcek. Navíc tyto pomůcky musí vyhovovat jedinci individuálně podle typu postižení.

„ ...své šance hodnotím určitě jako vyšší... “ (Radek)

„ ...jsem více připravená na ten pracovní trh vstoupit a nabízet tam svoje dovednosti. Podařilo se mi najít práci na zkrácený úvazek jako asistentka... “ (Veronika)

Každý předmět má dvě strany, rub a líc. A zrovna tak i oblast pracovního uplatnění má dvě strany, nabídku a poptávku. Na straně jedné stojí uchazeč o zaměstnání a na druhé straně zaměstnavatel. Proto stranu zaměstnavatele, ani v případě zaměstnávání osob se zrakovým postižením, nelze opomenout. Záleží na informovanosti zaměstnavatele a ochotě spolupracovat, jak uvádějí dotazovaní. Bez akceptace může dojít k odmítnutí ze strany zaměstnavatele, aniž by uchazeč ukázal své kvality a přednosti.

„ ...záleží na tom, na jakého zaměstnavatele narazíte. Když nemá ty informace, tak vás může odmítnout předem, aniž by se přesvědčil, že to třeba nebude problém... “ (Lucie)

„ ...větší sebevědomí, odvaha, psychická podpora. Nebát se někoho oslovit-pozitivnější myšlení... “ (Hana)

„ ...budu se cítit jistější při pracovním pohovoru. V jednom pohovoru jsem uspěl a čekám na výsledek... “ (Jiří)

Pozitivní je, že čtyři ze sedmi respondentů v průběhu vzdělávacích kurzů s poskytováním sociálního poradenství v prostorách TyfloCentra za spolupráce úřadu práce, našli zaměstnání. Je to velký úspěch. Podle výpovědí respondentů má na tom zásluhu právě jejich absolvování kurzů. Jsem přesvědčena, že tímto došlo i ke zmírnění bariér na straně osob se zrakovým postižením, které jim i tak ztěžují pracovní uplatnění.

Nelze předpokládat, že po absolvování vzdělávacích kurzů dojde k získání všech potřebných dovedností, znalostí a nebude třeba dalšího seberozvoje, vzdělávání. Člověk musí celý život posilovat své silné stránky a pracovat na slabých stránkách. Z rozhovorů vyplývá potřeba dalšího vzdělávání v oblastech již výše zmíněných.

Zhodnocení posledního dílčího cíle:

Zabývala jsem se zjištěním, zda získané dovednosti a znalosti byly přínosem pro praxi. Odpovědi týkající se tohoto tématu byly kladné. Za uplatnitelné a použitelné přímo v praxi považují to, co respondenti získali absolvováním vzdělávacího programu.

Shrnutí

V případě zaměření se na současnou situaci integrace osob se zrakovým postižením na otevřeném trhu práce, z analýzy rozhovorů vyplývají zajímavé poznatky. Z údajů výzkumného šetření se ukazuje, že pro tyto osoby je důležité, aby nebyly v izolaci. Proto ekonomické hodnoty nahrazují raději lidskými kvalitami. Prospěšnost považují za docela zásadní životní potřebu, a to nejen pro rodinu, ale i společnost. Tuto potřebu některé osoby se zrakovým postižením naplňují právě zaměstnáním. S motivací respondentů jako zájemců o zaměstnání se identifikované bariéry plně shodovaly. Za stěžejní lze označit změny, k nimž dochází absolvováním vzdělávacích kurzů. Uvědomování pokroků je znakem vypovídajícím o účinnosti a využitelnosti sociálního poradenství na trhu práce. V dnešní době musí člověk hledající práci disponovat schopnostmi, kterými bude umět prezentovat své dovednosti a znalosti. Významným aspektem efektivity sociálního poradenství při uplatnění na otevřeném trhu práce je možno označit čtyři respondenty ze sedmi.

Dalšími oblastmi, ve kterých je možno spatřovat výsledek je poznání svých slabých stránek, ověřování schopností a určení oblastí pro další rozvoj. Dotazovaní si nyní uvědomují potřebu dalšího seberozvoje a vzdělávání, ale i to co mohou nabídnout.

Závěr

Otevřený trh práce není oblastí pro integraci osob se zrakovým postižením, ve které by se snadno dosahovalo pozitivních výsledků a úspěchů. Cestu za vytouženým zaměstnáním ztěžují bariéry jak na straně samotných osob se zrakovým postižením, tak na straně zaměstnavatele.

V bakalářské práci jsem se zabývala integrací osob se zrakovým postižením na trhu práce. Cílem mé práce bylo určit, jaká je uplatnitelnost těchto osob na trhu práce a využitelnost v rámci sociálního poradenství. Práce pojednává o problematice pracovního uplatnění osob se zrakovým handicapem a identifikaci bariér ze strany těchto osob. Co se týká trhu práce, zaměřila jsem se vzhledem k dostupnosti a časové náročnosti na pracovní uplatnění ve Zlínském kraji.

V teoretické části práce jsem se zabývala teoretickému vymezení zásadních pojmů, které se vážou k tématu. Dále se věnuji zrakovému postižení, klasifikaci osob s tímto typem postižení a vlivu na osobnost člověka. Následně přecházím k oblasti práce, kde poukazuji na její důležitost v životě handicapovaného člověka. Nastiňuji vhodná povolání pro dotyčné osoby, ale věnuji se konkrétním možnostem jejich uplatnění na trhu práce. Stěžejní kapitolou bylo zaměstnávání osob se zrakovým postižením, význam práce a bariéry v oblasti zaměstnávání těchto osob. Teoretickou část uzavírá nastíněná situace ve Zlínském kraji, a to jak prostřednictvím úřadu práce, tak TyfloCentra a již výše zmíněné bariéry ze strany osob se zrakovým postižením. Dopátrat se konkrétních údajů, popisujících zaměstnanost, či nezaměstnanost osob se zrakovým postižením ve Zlínském kraji, je zcela nemožné, poněvadž neexistují čísla, určující počet osob s tímto postižením. Těmito údaji nedisponují žádné orgány.

Pomocí kvalitativního výzkumného šetření jsem se snažila posoudit uplatnitelnost osob se zrakovým postižením na trhu práce a využitelnost v rámci sociálního poradenství. K získání potřebných informací jsem využila techniky polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumnému šetření bylo podrobena sedm zájemců o zaměstnání.

Z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že při hledání zaměstnání se osoby se zrakovým postižením potýkají s určitými bariérami, které na otevřeném trhu práce jejich šance negativně ovlivňují. Jde především o rezervy v odborných dovednostech a znalostech, kam lze zařadit znalost cizího jazyka, práce na počítači, nízké sebevědomí a v neposlední řadě nedostatky v komunikačních dovednostech, nedůvěra a nejistota.

Na základě zjištěných informací mohu konstatovat, že účastníkům vzdělávací kurzy přinesly změny ve výše identifikovaných oblastech. Z toho vyplývá, že vedly k odstranění či zmírnění některých uvedených bariér. Účastníci vzdělávacích kurzů jsou vedle získání dovedností a nových znalostí schopni přesvědčivým způsobem prezentovat své schopnosti, informovat zaměstnavatele srozumitelným způsobem o svém zrakovém postižení, vypracovat motivační dopis a kvalitní životopis a vystupovat sebejistě a sebevědomě v procesu hledání zaměstnání. Účastníci kurzů tohle vše považují za přenositelné do praxe a tedy za užitečné a prospěšné v oblasti pracovního uplatnění. Šance osob se zrakovým postižením se na trhu práce díky sociálnímu poradenství zvyšují.

Přitom tyto vzdělávací kurzy otevřely účastníkům možnosti v oblasti dalšího seberozvoje a vzdělávání. Už ví, v čem by bylo vhodné získat nové poznatky a tím rozšířit spektrum svých předností a silných stránek. Tyto informace jsou důležité i pro samotnou organizaci TyfloCentrum Zlín, o.p.s., protože se tím otevírá cesta, která dále podporovat při hledání zaměstnání osoby se zrakovým postižením, v jakých oblastech jim nabízet možnosti posílení jejich dovedností a schopností.

Výstupy výzkumného šetření mohou mít využití na několika rovinách. Jedna byla výše zmíněna, a to organizace TyfloCentra Zlín, o.p.s., pro niž to mohou být cenné informace, ukazující směr v oblasti řešení problematiky zaměstnávání osob se zrakovým postižením. Na druhé straně si tato organizace uvědomuje, že je nutné pracovat i se zaměstnavateli a snažit se o odstranění nebo zmírnění existujících bariér. Realizování rozhovorů mně umožnilo proniknout do pohledu respondentů na efektivitu sociálního poradenství, ale i pochopit jejich potřeby v oblasti budoucího pracovního uplatnění.

Ve smyslu plánování rozvoje služeb pro osoby se zrakovým postižením tyto údaje získané prostřednictvím výzkumného šetření, by mohly být materiálem při komunikaci

s Ministerstvem práce a sociálních věcí nebo Úřadem práce České republiky-krajské pobočky ve Zlíně.

Tohle téma bakalářské práce mne obohatilo o poznatky jednak v rámci osobního, ale i profesního života. Každá osoba vnímá jiné hodnoty, které mohou být odlišné od hodnot lidí s obdobným problémem. Práce mi umožnila nahlédnout do problematiky osob se zrakovým postižením a to nejen na trhu práce. Proto věřím, že bude přínosem pro mou profesi.

Seznam literatury

Bajer, P. (2005). Zdravotně postižení zažívají diskriminaci v zaměstnání. *Sociální práce/Sociálna práca*, č.3, s. 3-4

Barochová, E. (2012). Možnosti zaměstnávání lidí se zdravotním postižením jako součást sítě pomoci a podpory. *Sociální práce/Sociálna práca*, č.1, s. 26-28

Bartoňová, M., Pipeková, J., Vítková, M. (2005). *Integrace handicapovaných na trhu práce v mezinárodní dimenzi*. Brno: MSD

Bubeníčková, H. (2007). O zrakovém postižení a zrakově postižených. *Česká oční optika*, č. 48, s. 80-82

Bubeníčková, H., Karásek, P. (2012). *Kompenzační pomůcky pro uživatele se zrakovým postižením*. Brno: Obecně prospěšná společnost TyfloCentrum Brno

Buchtová, B. (2002). *Nezaměstnanost-psychologický, ekonomický a sociální problém*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a. s.

Cerha, J. (1992). Možnosti společenského uplatnění těžce zrakově postižených osob. In Čálek, O. (Eds.). *Vývoj osobnosti zrakově těžce postižených* (s. 144-149). Praha: Achát

Disman, M. (2007). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum

Finková, D., Ludíková, L. Růžičková, V. (2007). *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci

Finková, D. (2011). *Rozvoj hapticko-taktilního vnímání osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci

Jesenský, J. (1993). *Prostor pro integraci*. Praha: Comenia Consult

Jesenský, J. (1995). *Uvedení do rehabilitace zdravotně postižených*. Praha: Karolinum

Keblová, A. (2007). *Integrované vzdělávání dětí se zrakovým postižením*. Praha: Septima

Krhutová, L. (2013). *Autonomie v kontextu zdravotního postižení*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě

Kudelová, I., Květoňová, L. (1996). *Malé dítě s těžkým postižením*. Brno: Paido

Ludíková, L. (2006). *Tyflopedie-Andragogika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci

Ludíková, L., Kozáková, Z. (2012). *Poradenství pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci

Matoušek, O. (2007). *Sociální služby*. Praha: Portál

Matoušek, O., Koláčková, J., Kodymová, P. (2010). *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a. s.

Novosad, L. (2009). *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním*. Praha: Portál

Novosad, L. (2011). *Tělesné postižení jako fenomén i životní realita*. Praha: Portál

Opatřilová, D., Procházková, L. (2011). *Předprofesní a profesní příprava jedinců se zdravotním postižením*. Brno: Masarykova univerzita

Procházková, L. (2009). *Podpora osob se zdravotním postižením při integraci na trh práce*. Brno: MSD

Renotiérová, M., Ludíková L. a kol., (2006). *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci

Skřehot, P. (2009). *Ergonomie pracovních míst a pracovní podmínky zaměstnanců se zdravotním postižením*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce

Slowík, J. (2007). *Speciální pedagogika*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a. s.

Švarcová, J. (2011). *Ekonomie-stručný přehled*. Zlín: CEED

Vágnerová, M. (2004). *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál

Valenta, M. (2014). *Přehled speciální pedagogiky*. Praha: Portál

Zákon o zaměstnanosti. Zákon č. 435/2004 Sb. v účinném znění ke dni 15.10.2014

Internetové zdroje

Česká unie pro podporované zaměstnávání [on-line]. Dostupné 20.8.2014 z <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/14-co-je-pz.html>

Integrovaný portál MPSV (2014): Zaměstnanost [on-line]. Dostupné 30.8.2014 z https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace

Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina, o.p.s. [on-line]. Dostupné 20.8.2014 z <http://www.dedina.cz/>

Potměšilová (2005): Je zaměstnání nevidomého velký problém [on-line]. Dostupné 30.8.2014 z [http://www.nevidomimezinami.cz/main/nmn/Texty/Zamestnani/Je zam nevidomeho v elky_prbl.html](http://www.nevidomimezinami.cz/main/nmn/Texty/Zamestnani/Je_zam_nevidomeho_v_elky_prbl.html)

Praceprozp.cz [on-line]. Dostupné 20.8.2014 z <http://www.praceprozp.cz/hledam-praci/chranene-dilny/769-chranene-dilny-zlinsky-kraj>

Problematika zaměstnanosti [on-line]. Dostupné 28.12.2014 z <http://www.tyfloemploy.org/problematika-zamestnanosti>

Rytmus, o.s. [on-line]. Dostupné 20.8.2014 z http://www.rytmus.org/podporovane_zamestnavani

Sociální rehabilitace [on-line]. Dostupné 30.8.2014 z <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/15-socialni-rehabilitace.html>

SONS ČR [on-line]. Dostupné 12.8.2014 z <http://www.sons.cz/>

TyfloCentrum.cz [on-line]. Dostupné 12.8.2014 z <http://www.tyflocentrum.cz/>

TyfloCentrum Zlín, o.p.s. [on-line]. Dostupné 12.8.2014 z <http://www.tyflocentrum.zlin.cz/>

Tyflonet [on-line]. Dostupné 20.8.2014 z <http://www.tyflonet.cz/>

Abstrakt

S využitím dostupných informačních zdrojů se bakalářská práce zabývá problematikou zaměstnávání osob se zrakovým postižením a identifikací bariér ze strany těchto osob. V práci je analyzována uplatnitelnost osob se zrakovým postižením na trhu práce a využitelnost v rámci sociálního poradenství. Popisuje charakteristiku zrakového postižení a jeho členění. Nelze ani opomenout úlohu neziskových a státních organizací při integraci znevýhodněných osob do společnosti. Cílem práce bylo prostřednictvím interview s osobami se zrakovým postižením a zájemci o zaměstnání identifikovat bariéry ze strany těchto osob a zjistit jaká je jejich uplatnitelnost na trhu práce a využitelnost sociálního poradenství.

Klíčová slova: zrakové postižení, trh práce, bariéry, zaměstnávání, sociální poradenství, integrace, neziskové organizace

Abstract

With the help of all possible information sources this bachelor thesis is focussed on employment of visually handicapped people and identification of their barriers.

Firstly, this thesis analyses use of visually handicapped people on a labour market and social consulting.

Secondly, the work presents visual handicap characterization and its division.

Thirdly, the thesis deals with the role of non – profit and state organisation in integration of visually handicapped people into society.

In conclusion the aim of this work is to find out the use of visually handicapped people in a labour market and social consulting and identification of possible barriers in this area. This is done via interviews with visually handicapped people and job candidates.

Key words: visual handicap, labour market, barriers, employment, social consulting, integration, non – profit organisations

Seznam příloh

- Příloha č.1: Přepis rozhovoru paní Pavla
- Příloha č.2: Přepis rozhovoru pan Radek
- Příloha č.3: Přepis rozhovoru slečna Veronika
- Příloha č.4: Přepis rozhovoru paní Hana
- Příloha č.5: Přepis rozhovoru pan Jiří
- Příloha č.6: Přepis rozhovoru pan Roman
- Příloha č.7: Přepis rozhovoru paní Lucie

Příloha č.1

Přepis rozhovoru, paní Pavla

Věk: 47 let

Rodinný stav: rozvedená, dvě děti (taktéž mají vadu zraku)

Má první otázka by se týkala Vašeho postižení, zda byste mi mohla popsat, o jakou vadu se jedná a jaké používáte kompenzační pomůcky?

„No tak já mám degeneraci sítnice a k tomu se ještě přidal sekundární glaukom. Přesně se jedná o pigmentovou degeneraci sítnice. V současnosti už nevidím skoro nic, jen obrysy. Takže chodím s bílou holí. Dříve jsem jak, takž viděla, i když s jistými problémy, ale dalo se to. V naší rodině je degenerace sítnice dědičná a bohužel tuto vadu má i můj syn, kterému se to také postupně věkem zhoršuje. U mě k tomuto rapidnímu zhoršení došlo po porodech. Se slepeckou holí chodím zhruba od čtyřiceti, už to bylo nevyhnutelné. Teď jsem prakticky nevidomá a před nedávnem jsem si žádala i o digitální čtecí přístroj pro nevidomé s hlasovým výstupem.“

Takže před praktickou nevidomostí jste měla určitou formu slabozrakosti?

„Ano.“

Od zdravotního stavu bych nyní přešla ke vzdělání. Jaké školy jste absolvovala?

„No ono dřív se to nějak neřešilo, chodila jsem do normální základní školy...sice špatně jsem viděla na tabuli, ale vždycky se to nějak udělalo...to není jak dnes, že je takový výběr pomůcek, možnost asistenta a jiné vymoženosti. Pak jsem dokonce vystudovala ekonomku, ale ta mi je zatím k ničemu, vzdělání nevyužiji.“

Teď bychom přistoupili k otázce zaměstnání. Otázka zní, zda jste nastoupila po dokončení školy do nějakého zaměstnání?

„Ano, v tu dobu jsem ještě nastoupila jako fakturantka v tehdejším svazu invalidů a navíc to bylo ještě před revolucí. Po mateřské se mé zdravotní problémy začaly natolik stupňovat, že jsem požádala o invalidní důchod. Musela jsem však z téhle ulity už vylézt.“

Pomáhal Vám někdo s hledáním zaměstnáním?

„Už si to nějak nepamatuju...dřív měl prostě každý práci a asi proto, že jsem měla problémy se zrakem, zaměřila jsem se na takový typ organizace. Před revolucí neexistovaly žádné instituce typu úřadu práce, takže po ukončení studií si člověk šel domlouvat na pracoviště zaměstnání.“

A kdy jste vlastně nastoupila do práce a jak dlouho jste tam vydržela?

„Tuším, že v roce 1987 a byla jsem tam do mé první mateřské, to znamená do roku 1996. Pak jsem čekala dceru a už jsem se nevrátila.“

Co Vás přimělo k tomu, abyste se zase začala ucházet o práci?

„Abych řekla pravdu, tak nejvíc samota. Děti si zařídily život po svém... a manžel když se se mnou rozvedl, tak jsem cítila velkou samotu. Řekla jsem si, že musím změnit způsob života a tak jsem se šla zeptat na úřad práce. Poskytli mně informace o mých možnostech. Dále jsem navštívila TyfloCentrum ve Zlíně, zda by mně nabídli nějaké varianty. Samozřejmě se dotazovali na mé vzdělání, co umím a jaké jsou mé možnosti...no a co mně nejdříve doporučili, tak abych si zažádala o kvalitní pomůcku pro osoby se zrakovým postižením, která by mně usnadňovala přístup k informacím a k dalšímu vzdělávání. Už jsem byla dlouho doma a vzhledem k tomu, že pobírám invalidní důchod a byla zajištěna ze strany manžela, nenutilo mě to nějakou práci vůbec shánět. Ale teď bohužel...“

Na jaké bariéry jste narazila při hledání zaměstnání?

„No to byl kámen úrazu, já a technika...naštěstí mně v TyfloCentru umožnili různé vzdělávací kurzy, na úrovni jsem neměla počítač a angličtinu, no a moje sebevědomí nebylo zrovna taky nejlepší. V tyflu mi poradili, abych si požádala o vhodnou kompenzační pomůcku, a ta mi bude dál sloužit k mému zdokonalování.“

Vyskytly se nějaké problémy ze strany úředníků?

„V tomto směru jsem na žádné problémy nenarazila, byli ke mně vstřícní...byla jsem i ráda, že při vyřizování kompenzační pomůcky-digitálního čtecího přístroje pro nevidomé s hlasovým výstupem mi odpustili 10% spoluúčast a díky mému nízkému důchodu jsem na pomůcku přispívala jenom 1000 Kč.“

Takže o službách úřadu práce a možnostech čerpání příspěvků na kompenzační pomůcky jste se dozvěděla z TyfloCentra?

„Víceméně ano, protože oni tam dávají i doporučení o vhodnosti pomůcky, takže pak nás nasměřovali, kam si máme jít zažádat o příspěvky nebo dotace.“

Co Vás vedlo ke zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér?

„No řekla bych, že určitý druh motivace, abych byla v lepším kontaktu se světem, mým největším strachákem byl počítač. Technika jde rychle dopředu a je skutečně náročné se neustále něčemu novému učit. Pro mne jakákoli změna třeba klávesnice, nebo nového softwaru byla velkým problémem. Pro vás je to možná nepředstavitelné, ale velké plus pro většinu účastníků kurzu bylo, jak napsat inzerát, jak ho podat. Taky jsem se polepšila ve znalostech práce na počítači a manipulace s touto technikou.“

Jak vnímáte Vaše současné postavení na trhu práce?

„Já jsem měla to štěstí, že jsem během vzdělávacího kurzu získala zaměstnání, sice na dobu určitou, ale aspoň něco...koruna k dobru. Zaměstnali mě v Tyfloservisu jako poradce, pro nácvik dovedností především v reálných podmínkách a pomoc při úpravách prostředí.“

Nechci předbíhat situaci, ale v případě hledání nového zaměstnání byste se obrátila na jakou instituci?

„Teď už po zkušenostech bych se obrátila asi přímo na TyfloCentrum...taky bych zkoušela shánět nějakou práci přes počítač.“

A co říkáte na možnosti uplatnění osob se zrakovým postižením v současnosti na trhu práce?

„No žádná sláva to není, ani z profesí nemáme mnoho na výběr a navíc mezi lidmi panují o nás slepcích různé předsudky.“

Na závěr bych se chtěla zeptat, zda jste schopna získané znalosti a dovednosti aplikovat v praxi?

„Už tím, že jsem dostala nabídku práce, znalosti jsem dokázala v praxi aplikovat, myslím si, že bych mohla mít větší šance, nyní však práci mám“

Děkuji Vám za rozhovor.

Příloha č.2

Přepis rozhovoru, pan Radek

Věk: 46 let

Rodinný stav: svobodný

Začala bych první otázkou, která by se týkala Vašeho postižení, zda byste mi dokázal popsat, o jakou vadu se jedná a jaké používáte kompenzační pomůcky?

„Narodil jsem se jako vidící, takže žádné problémy se zrakem jsem neměl. V současnosti už mám jen zbytky zraku, ale jen díky těžké nemoci, která mě postihla. Potřebuji mít zvětšené písmo, upravený kontrast či barvu pozadí. Když se mně přihodil tenhle malér, myslel jsem, že je to můj konec...(smutný výraz, kroucení hlavou). Vystudoval jsem normální vysokou-právníckou, měl jsem velmi slibně našláplou kariéru a pak tohle...když jsem po škole nastoupil do podniku jako právník, začal se mně zhoršovat zrak. Přičítal jsem to únavě a stresu po ukončení studií. To byl ale omyl, začaly se k tomu všemu přidružovat další zdravotní problémy, takže jsem byl nucen vyhledat lékaře a vnesený ortel byl pro mě těžko přijatelný. Měl jsem na mozkou nádor, ovšem takového rozsahu, že mi už poškodil oční nervy. Po operaci jsem byl i na ozařování, což tomu asi taky nepřidalo. Lékařství jde dopředu, ale neočekávám nějaké zlepšení, spíš naopak. Než jsem se s tím smířil, bylo to pro mě dosti drsné. Co jsem však měl dělat, myslel jsem i nad tím, že skončuji se životem. Nakonec jsem to ustál, ale zůstal jsem sám, bez přítelkyně. O tom bych se už nechtěl bavit.“

Ovšem to respektuji. A co ty pomůcky?

„Slepeckou hůl nepoužívám. Ta ke mně jaksi nepřirostla. Snažím se zvládat to svépomocí. Třeba se jí někdy nevyhnu. No a taky jsem si pořídil digitální čtecí přístroj pro nevidomé s hlasovým výstupem a digitální zápisník pro zrakově postižené. Myslím si totiž, že právě tyto pomůcky mi napomohly k zaměstnání. Být doma je ubíjející a potřebuji mezi lidmi.“

Takže vy si dokážete vybavit určité předměty, postavy, barvy, což je pro vás náskokem před osobami, které vadu zraku mají od narození?

„Tak jako jo. Při vši smůle můžu říct, že se mi to přihodilo už v jakýchsi letech...ovšem teď s odstupem času můžu říct, že jsem byl mladý.“

Jak už jste se zmínil, máte vysokoškolské vzdělání? Předpokládám, že jste studoval běžnou vysokou školu, nikoli zaměřenou pro osoby se zrakovým postižením?

„(smích)...No tak asi když jsem viděl normálně tak jsem studoval normální školu. Jak základku, gympl a právnickou fakultu na Karlově univerzitě. Nebylo jak na studiích...(zase smích)“

Nyní přejdeme k zaměstnání. Už také padla zmínka o Vašem předchozím zaměstnání a tak bych se chtěla zeptat, zda byste mi mohl popsat problém nebo bariéry, které pro vás vyvstaly z vašeho postižení?

„Ono tím, že to bylo způsobené vlastně nemocí, tak ten moment jsem neřešil pracovní problém nebo bariéry, které se vyskytly. Ze začátku jsem přemýšlel hlavně nad tím, abych přežil...abych se z toho nějakým způsobem dostal. Sice jsem se z toho dostal, ale s těžko překonatelnými následky. Co už teď...(povzdech). Po ukončení nemocenské jsem si požádal o invalidní důchod. Po dlouhém váhání jsem se konečně rozhodl ucházet se o práci. Za jedno jako přilepšení k důchodu a také mě už tíží samota. Rozhodl jsem se proto oslovit úřad práce, což mi bylo doporučeno i v TyfloCentru.“

A kdy jste vlastně poprvé nastoupil do zaměstnání, bylo to ještě před revolucí nebo po revoluci?

„Bylo to krátce po revoluci, to ještě nebyl problém sehnat práci ani pro absolventy.“

Pomáhal Vám někdo s hledáním zaměstnání, myslím jako v současném stavu, při tomto postižení?

„Jak jsem se již zmiňoval, rady vyšly z TyfloCentra, odkud mně taky pomohly při jednání na úřadě práce, kam jsem se šel zaevidovat jako zájemce o zaměstnání, prý je to lepší, aby zaměstnavatelé měli přehled. A já jsem měl to štěstí, že mě zaměstnali na tom finančním úřadě díky projektu z evropských fondů.“

Co Vás přimělo k tomu, abyste se zase začal ucházet o práci?

„A co mě jiného zbývalo? Za prvé je všechno dražší a peněz ubývá. Také se zpřísnily podmínky příspěvku na péči a právě po snížení tohoto příspěvku bych si moc vyskakovat nemohl, co se týká sociálních služeb. Ono doktoři jak vidí, že se zaběhnete, hned jste pro ně redy. Čím jsem starší, tím víc všechno na mne doléhá. Potřeboval jsem už mezi lidi. Úplně jsem ožil a dostal aspoň nějaký smysl života.“

Na jaké bariéry jste narazil v zaměstnání po tomto získaném postižení?

„To bylo trochu složitější. Po nástupu do mého prvního zaměstnání jsem dlouho marodil a pak když jsem byl poněkud lépe...no prostě nové vedení nepřijalo můj handicap. Tak jsem se ocitl, tam kde jsem. Měl jsem rezervy v počítačích, neovládal jsem právnickou angličtinu, měl jsem nízké sebevědomí. V této situaci bylo asi pro mne lepší přijmout invalidní důchod. Uzavřel jsem se do sebe. Díky vzdělávacím kurzům v TyfloCentru mi bylo umožněno zvýšení mého sebevědomí...a to jednak výukou na počítači a jednak účasti na psychoterapii a kurzu angličtiny.“

A vyskytly se nějaké problémy ze strany úředníků na úřadě práce?

„Nejsem si vědom, na úřadech většinou naše postižení akceptují a bez problému vyhoví. Kvůli práci to vesměs vyřizovaly pracovnice z TyfloCentra a při pořizování pomůcky mně tam už žádost přímo vypsali.“

Jakým způsobem jste se dozvěděl o službách úřadu práce a možnostech čerpání příspěvků na kompenzační pomůcky?

„V TyfloCentru mně podali vyčerpávající informace... ale i od jiných osob se zrakovým postižením.“

Co Vás vedlo ke zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér?

„Už jsem se zmiňoval o rezervách při práci na počítači, ono je to jiná práce u vidoucího a jiná u osoby se zrakovým postižením. K výkonu mi pomohlo zlepšení sebevědomí, posílení komunikace, získání zpětné vazby. Jistota v tom, že mám co v zaměstnání nabídnout. No a ještě musím dotáhnout tu angličtinu. Právě to, že se mi poštěstilo získat práci je tím pozitivem.“

Jak vnímáte Vaše současné postavení na trhu práce?

„Já si zatím nestěžuji, vždycky může být hůř...že ano. Jsem vděčný za to, že mě přijali na právní oddělení na finančním úřadě. Sice není to to pravé ořechové, ale třeba se to vytříbí. Velká zásluha a dík patří Tyfloservisu, protože kdyby nebylo tolik obětavých lidí, tak bychom nebyli tam, kde jsme ...aspoň někdo teda.“

Nechci předbíhat situaci, ale v případě hledání nového zaměstnání byste se obrátil na jakou instituci?

„Doufám, že právě tato situace se mně vyhne. Je to těžké tak dopředu říct, ale si na TyfloCentrum.“

A co říkáte na možnosti uplatnění osob se zrakovým postižením v současnosti na trhu práce?

„Záleží samozřejmě na tom, v kterém kraji člověk žije. Ale i tak nic moc. Lidé se spíše spoléhají na ten invalidní důchod, protože nepředpokládají, že by dostali nějakou pracovní nabídku. A ne každý o ni stojí.“

Na závěr bych se chtěla zeptat, zda jste schopni získané znalosti a dovednosti aplikovat v praxi?

„Ted' mám šanci to zjistit...své šance hodnotím určitě jako vyšší, ale na druhou stranu mám co dohánět, tak doufám, že mně bude nápomocna technika.“

Děkuji Vám za rozhovor a hodně štěstí v životě přeji.

„Prosím, vám taky“

Příloha č.3

Přepis rozhovoru, slečna Veronika

Věk: 26 let

Rodinný stav: svobodná

První otázka by se týkala Vašeho postižení, zda byste mi dokázala popsat, o jakou vadu se jedná, zda se jedná o vrozené či získané postižení a jaké používáte kompenzační pomůcky?

„U mě se jedná o vrozené postižení, narodila jsem se s vrozeným šedým zákalem. Taky mám těžkou dalekozrakost a teď si nemůžu vzpomenout, nějaký typ glaukomu. Když potřebuji rychle něco přečíst, tak za pomoci silných dioptrických brýlí používám příruční lupu. Jinak text čtu přes kamerovou lupu, tu už mám však starou. Ovšem musím se pochlubit, co mám nového...no nové už vlastně taky ne, protože už mi to sloužilo na studiích, digitální čtecí zařízení a zápisník s hlasovým výstupem. Pro mne to byl neskutečný pomocník a je vlastně pořád.“

Takže jaký teda máte stupeň postižení?

„Naposledy co jsem byla u lékařky, tak říkala, že se mi to zhoršilo právě tím glaukomem. Už mám těžkou slabozrakost.“

Vy používáte slepeckou hůl?

„Ne, snažím se jí vyhnout. Samozřejmě, že mám problémy s vyhledáváním místa, špatně se mi odhadují vzdálenosti, ale i výškové rozdíly. Nemyslete si, kolikrát jsem se rozplácla jak placka...(smích)“

Jaké máte vzdělání?

„Vyšší odborné. Zprvu jsem chodila do normální školy, snažili se mě integrovat, ale bylo to hodně složité. Natrefila jsem i na nepříjemné spolužáky, a přestože se na vesnici lidé znají, maminky ostatních dětí si začaly stěžovat, že brzdím jejich děti ve studiu, že se učitelka více věnuje mě. Přitom jsem ten zrak neměla tak zhoršený jak teď... (smutný výraz) Moji rodiče jsou starší a nějak to neřešily, nechtěly se hádat, tak po domluvě

jsem tuším od čtvrté třídy začala jezdit do Brna, do školy pro žáky se zrakovým postižením. Ze začátku to bylo pro mě drsné, protože jsem byla na intru...zvykla jsem si a nakonec mně tam bylo líp než v normální. Tam si byli všichni rovni. Nakonec jsem tam i vystudovala střední školu zaměřenou na sociální činnost. VOŠ jsem si dodělávala v Praze.“

A co zaměstnání, už jste někde pracovala?

„Doplatila jsem na svoji naivitu. Myslela jsem, že když budu mít vyšší vzdělání, nebude problém si najít práci. Opak byl pravdou. Toužila jsem se stát osobní asistentkou, avšak právě můj handicap byl zádrhelem pro toto povolání. A to mě velmi mrzí...(povzdech), takže jsem de facto ještě nepracovala a nemám ani žádné zkušenosti.“

Pomáhal Vám nebo pomáhá někdo s hledáním zaměstnání?

„Poměrně dlouho navštěvuji TyfloCentrum, s technikou jsem se učila zaobcházet v Tyfloservisu v Brně a docházela jsem i do SONSu, takže se tam s pracovníky znám. Po dokončení školy jsem se ptala, co a jak dál. V tu dobu o žádném zaměstnání nevěděly, a tak mi poradily, jestli se nechci jít zaevidovat na pracák, což to jsem odmítla. Měla jsem vyřízený důchod a bydlela jsem u našich, tak jsem nechtěla žádonit o práci. Spoléhal jsem se spíše na poradenství v TyfloCentru a vyplatilo se...(úsměv).“

Co Vás přimělo k tomu, abyste se začala ucházet o práci, když jste byla svým způsobem finančně zajištěna?

„A vy si myslíte, že finanční zajištění by byl ten hlavní důvod? Cítila jsem se jak v izolaci a chtěla jsem poznávat nové a nové lidi. Je snad na tom něco špatného, když se ucházím nebo jsem se ucházela o práci?“

Ne to ne, nechtěla jsem se Vás dotknout. Omlouvám se.

„Ne, ne dobrý. Mě jenom překvapilo a asi hodně lidí si klade otázku, proč chceme pracovat, když pobíráme důchod. V mém případě to vážně není z finančního důvodu, ale jak se říká z důvodu integrace. Chci být prostě začleněna...(smích), chci jenom pomáhat lidem. A jsem vděčna za to, že mě můj sen pomohli uskutečnit právě pracovníci v Tyfloservisu, kde pracuji jako asistentka v sociálním poradenství.“

Narazila jste na nějaké bariéry při výběru zaměstnání?

„V podstatě ano. Jak už jsem se zmiňovala, můj vystudovaný obor byl sociální činnost. Měla jsem představu, že budu pracovat jako osobní asistentka u handicapovaných dětí. Ovšem pracovní pozici jsem měla lépe vybírat. Na pozici asistentky, která by měla zastat oči, ruce i nohy nějakého dalšího dítěte, se skutečně hlásit nemohu. To je faktem, který jsem si nechtěla připustit, a taky mi došlo, co ta asistence je, co všechno obnáší.“

Takže vy ani nemáte zkušenosti s úřadem práce?

„Ne, nechtěla jsem se jít evidovat.“

Víte o službách úřadu práce a možnostech čerpání příspěvků na kompenzační pomůcky?

„To jako vím, v TyfloCentru mě informovali a o nějaké pomůcky už jsem žádala, tak s těma podmínkami jsem obeznámena.“

Co Vás vedlo ke zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér?

„Co... měla jsem být více průbojná, nenechat si vymluvit díru do hlavy...u mě došlo k velkému posunu ve všem – komunikace, sebevědomí, mám vypracovaný motivační dopis a kvalitní životopis. Důkazem v posunu je vlastně pracovní nabídka.“

Jak vnímáte Vaše současné postavení na trhu práce?

„Moje současné postavení...vnímám výborně, úplně mně to nabylo. To je dobré, že nejsem jenom mezi zrakově postiženými, ale i mezi normálními, aspoň v autobuse...(smích).“

Nechci předbíhat situaci, ale v případě hledání nového zaměstnání byste se obrátila na jakou instituci?

„To si ani nepřipouštím, ale zase bych se spolehla na TyfloCentrum. Nic jiného mě momentálně nenapadá.“

A co říkáte na možnosti uplatnění osob se zrakovým postižením v současné době na trhu práce?

„Ve městech jsou daleko větší příležitosti a možnosti. Když si to promítnu, tak i ve vzdělání. Školy jsou orientovány převážně do velkých měst a následně se od toho odvíjí další možnosti. A nejen pracovní. Někde na vesnici odkud pocházím i já, bych vůbec neměla odvahu se ucházet o práci.“

Na závěr bych se chtěla zeptat, zda jste schopna získané znalosti a dovednosti aplikovat v praxi?

„Myslím, že jo a hodně mně v tom pomáhá moderní technika. Nebo nás snad považujete za lidi, co potřebují neustálou péči? ...jsem více připravená na ten pracovní trh vstoupit a nabízet tam svoje dovednosti. Podařilo se mi najít práci na zkrácený úvazek jako asistentka, tak budu dělat všechno proto, abych si ji udržela.“

Děkuji Vám za rozhovor a hodně úspěchů jak pracovních, tak v soukromém životě.

„Prosím, a také děkuji“

Příloha č.4

Přepis rozhovoru, paní Hana

Věk: 54 let

Rodinný stav: vdaná, manžel se zrakovým postižením, které je korigováno optikou,
jedno dítě

Mohla byste mi přiblížit Vaše zrakové postižení?

„Mám vysoký oční tlak, zelený zákal a vidím jen barvy a velké obrysy na pravé oko a na levé nevidím nic. U mě je toto postižení vrozené, akorát nebylo v takovém rozsahu. Čím jsem starší, tím se to zhoršuje a nakonec můžu skončit úplně slepá. Teď jsem prakticky nevidomá. Bez bílé hole se už ani nepohybuji.“

Takže co se týče kompenzačních pomůcek, zmiňovala jste slepeckou hůl. Používáte i jiné pomůcky?

„Mám i ozvučený software na počítač...pak využívám česky mluvící kuchyňskou váhu, protože už jsem měla problém rozlišit čísla na váze.“

Jaké máte dosažené vzdělání?

„Mám střední školu, obor masérství. Na základní školu jsem nastoupila do normální třídy, ale pak jsem musela přestoupit do školy pro zrakově postižené. Teď přesně nevím, v které to bylo třídě, ale v hlavě mně utkvěl pobyt mimo domov. Hrozně špatně jsem to nesla. Dříve to bylo jiné než dnes, kdy se propaguje začleňování a v případě kdy dítě nese špatně odluku od rodičů, tak se podmínky přizpůsobí dítěti.“

A co zaměstnání, pracovala jste někde?

„Hned po škole jsem pracovala v lázních. Jak jsem se však vdala, už jsem do práce nenastoupila. Za jedno se mi zhoršil i zrak, ale měla jsem co dělat s péčí a výchovou o dceru. Děkuji Bohu za to, že ona vidí. Je mi velkou oporou. Za svou práci v současné době považuji roli babičky...(úsměv).“

Pomáhal Vám nebo pomáhá někdo s hledáním zaměstnání?

„Dříve jsme se už pro nějaký podnik přímo učili a po vyučení tam byli přiřazeni. Po mateřské jsem už do práce nenastoupila. Jsem zajištěna invalidním důchodem a mám druhý stupeň příspěvku na péči...no a nějaké výhody na průkazku ZTP/P, hlavně co se týká plateb za energie.“

Ted' si kladu otázku, co vás přimělo k tomu, že navštěvujete TyfloCentrum?

„Svým způsobem, abych udržovala kontakt s osobami, které jsou na tom obdobně. Taky nemůžu být celý den doma. Ráda třeba pomáhám ostatním předáváním svých zkušeností. Ale v mém věku vyloženě neusiluji o to, aby mě někde zaměstnali.“

Narazila jste na nějaké bariéry při výběru zaměstnání?

„Po převratu jsem to ještě chtěla zkusit, ale narážela jsem na neznalost jazyka, na technické potíže, ale i neakceptování vady. Tak jsem si říkala, jestli mně to stojí vůbec za to...a manžel mě taky od toho odrazoval“

Takže vy ani nemáte zkušenosti s úřadem práce?

„co se týká evidence o práci, tak ne. Jenom jsem si žádala o příspěvek na péči a jiné dávky.“

Víte o službách úřadu práce a možnostech čerpání příspěvků na kompenzační pomůcky?

„Vím, ale o kompenzační pomůcky jsem si žádala ještě pod městským úřadem...ono, když tolik na sobě nepracuji, nemusím mít ty novinky...(usmívá se).“

Co Vás vedlo ke zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér?

„Jen tak pro sebe jsem začala navštěvovat kurz angličtiny a vzdělávací kurz v TyfloCentru zaměřený na komunikaci...mám větší odvahu při konverzaci a rychleji reaguji při konverzaci v anglickém jazyce.“

Jak vnímáte Vaše současné postavení na trhu práce?

„Mé postavení nevnímám na trhu práce, ale jak už jsem se zmiňovala, v roli babičky. Vnučka je teď pro mě vším a chci si ji co nejvíc užít. Kdyby se něco naskytlo, tak spíše na částečný úvazek.“

Kdybyste se rozmyslela, tak v případě hledání zaměstnání na jakou instituci byste se obrátila?

„Předpokládám, že na TyfloCentrum, mám v něm největší důvěru.“

A co říkáte na možnosti uplatnění osob se zrakovým postižením v současné době na trhu práce?

„Myslím si, že celkově je to špatné, ne tak aby byla práce pro nás...pro zrakově postižené. Je to o tom, jak se umí kdo prosadit. Dnešní svět je hodně dravý.“

Na závěr bych se chtěla zeptat, zda byste byla schopna získané znalosti a dovednosti aplikovat v praxi?

„Asi by tyhle vzdělávací kurzy neměly jinak smysl, kdyby získané znalosti a dovednosti nebyly aplikovatelné v praxi. Co se týče mé osoby, díky vzdělávacímu kurzu mi nabylo větší sebevědomí, odvaha a psychická podpora. Nebát se někoho oslovit-pozitivnější myšlení. Pokud nejste vnitřně v pohodě, je to špatně... (úsměv).“

Děkuji Vám za rozhovor a ať se daří.

„Prosím“

Příloha č.5

Přepis rozhovoru, pan Jiří

Věk: 55 let

Rodinný stav: ženatý, manželka intaktní

Mohl byste mi blíže popsat Vaše zrakové postižení, a jestli se jedná o získané nebo vrozené postižení?

„K mé smůle jde o získané postižení, které jsem si způsobil svou neopatrností...no už to nevrátím. Mám de facto jen zbytky zraku...odchlípenou sítnici po úraze a poúrazový šedý zákal. Do očí mi vletěly kovové špony a přesto, že jsem prodělal několik operací, sítnice bohužel nepřilnula. Doufal jsem, že mně to dají dohromady.“

Používáte kompenzační pomůcky?

„Co konkrétně myslíte?“

Třeba jestli používáte slepeckou hůl, nebo nějaké zvětšovací lupy, digitální zařízení a podobně.

„No hůl nepoužívám, to bych byl ještě pro smích, ale mám kamerovou zvětšovací lupu. Kdyby tak byla nějaká pomůcka do auta, abych mohl řídit. Tak mi to řízení chybí...(povzdech).“

Jaké máte dosažené vzdělání?

„Jsem vyučený a jezdil jsem jako řidič. Takže to byl útrum ve všem. Chodil jsem do normální základky, na normální učňák. Do úrazu jsem byl normální chlap. Špatně jsem to snášel.“

Nyní přejdeme k zaměstnání. Už také padla zmínka o vašem předchozím zaměstnání a tak bych se chtěla zeptat, zda byste mi mohl popsat problém nebo bariéry, které pro Vás vyvstaly z vašeho postižení?

„No jaké bariéry...asi když jsem jezdil jako řidič, co z toho mohlo pro mne vyplynout. Sebrali mi řidičák, přišel jsem tím pádem o práci. Takže jsem si požádal o důchod a

zůstal doma. Už jsem z toho, ale na palici. Manželka zjišťovala nějaké možnosti a informace a tak došla na TyfloCentrum.“

Pomáhal Vám nebo pomáhá někdo s hledáním zaměstnání?

„Velice mně pomáhá manželka, bez ní bych byl, Bůh ví kde. Ale taky mě má už asi plné zuby. A vůbec se jí nedivím. Mám sice invalidní důchod, ale byl jsem zvyklý celý život dělat.“

Teď si kladu otázku, co vás přimělo k tomu, že navštěvujete TyfloCentrum?

„Chtěl bych se naučit něco nového, tak jsem přistoupil na tu návštěvu vzdělávacích kurzů v TyfloCentru. Rád bych ještě dostal šanci se uplatnit na trhu práce...no na pracák nepůjdu, celý život jsem byl zvyklý dělat a teď bych měl jít žadonit o práci...“

Narazil jste na nějaké bariéry při výběru zaměstnání?

„To víte, že jo...všude požadovali vzdělání s maturitou, ale taky jsem se bál neznámého prostředí a nevěřil jsem si tolik. Aspoň mi byl nabízen masérský kurz, z kterého jsem taky neměl dobrý pocit. Když jsem si představil, že bych masíroval různá těla, tak mě to dost děsilo.“

Máte nějaké zkušenosti s úřadem práce?

„Evidovat o práci jsem se nebyl...zatím jsem byl vyřizovat průkazku osob se zdravotním postižením.“

Víte o službách úřadu práce a možnostech čerpání příspěvků na kompenzační pomůcky?

„Manželka mně to říkala, ale nějak jsem to vypustil. Já mám akorát kamerovou zvětšovací lupu... na něco složitějšího si vůbec netroufám.“

Co Vás vedlo ke zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér?

„výchýlo se mi sebevědomí a posílil jsem si schopnost psaní na počítači. Naučil jsem se mluvit o svém zrakovém postižení, což to bylo pro mne asi nejsložitější...nechtěl jsem si toto postižení přiznat. Hodně mi v tom pomohl vzdělávací kurz v TyfloCentru zaměřený na komunikaci.“

Jak vnímáte Vaše současné postavení na trhu práce?

„Momentálně nijak, nejsem optimistou. Nedělám si plané naděje, ale něco by se mohlo naskytnout.“

V případě hledání zaměstnání na jakou instituci byste se obrátil?

„Myslím, že na TyfloCentrum, na úřad práce bych ale asi nešel.“

A co říkáte na možnosti uplatnění osob se zrakovým postižením v současné době na trhu práce?

„Mnoho nabídek není, ale dobré něco. U mne asi nejvíc přichází v úvahu to masérství.“

Na závěr bych se chtěla zeptat, zda byste byl schopen získané znalosti a dovednosti aplikovat v praxi?

„Určitě, budu se cítit jistější při pracovním pohovoru. V jednom pohovoru jsem uspěl a čekám na výsledek. Když se něco nového se naučím, rád si zpětně ověřím své schopnosti. Jde i potkávání nových lidí.“

Děkuji za rozhovor.

„Prosím“

Příloha č.6

Přepis rozhovoru, pan Roman

Věk: 24 let

Rodinný stav: svobodný

První otázka by se týkala Vašeho postižení, zda byste mi dokázal popsat, o jakou vadu se jedná, zda se jedná o vrozené či získané postižení a jaké používáte kompenzační pomůcky?

„Problémy se zrakem jsou v naší rodině dědičné. Mamka zprvu viděla, ale postupně ztrácela zrak, sestra je na tom už obdobně jako já. Jde o vrozené postižení, jsem dokonce už po operaci šedého zákalu a mám degenerativní proces na sítnici.

Do jakého stupně postižení tedy spadáte?

„Mám zbytky zraku, které jsou ovšem na úrovni srovnání s praktickou slepotou. Obrisy vidím, detaily však ne.

To od narození máte tento stupeň postižení, anebo se vám zrak postupně zhoršoval?

„Jako malý jsem ještě viděl. Sice špatně a ne dobře prostorově, ale s časovým odstupem se to zhoršovalo až do současné podoby...doufám, že to nebude ještě horší.“

A co kompenzační pomůcky, kam se samozřejmě zahrnuje i slepecká hůl?

„Takže hůl ještě nepoužívám, snažím se, abych co nejdéle chodil bez ní. Ještě bych packoval o ni, anebo ji někde nechal...(smích), využívám počítačovou techniku s hlasovým výstupem. Pro mě je to velký pomocník.“

Nyní přejdeme ke vzdělání. Jaké máte dosažené vzdělání?

„Vzděláním jsem rodině udělal opravdu radost. Už jsem ani nedoufal, že to dokážu. S odstupem mohu říct, že to byla makačka...(pokyvování hlavou a usmívání). Dosáhl jsem vyššího vzdělání studiem na konzervatoři v Kroměříži ve hře na kytaru. Jinak jsem navštěvoval normální základku s pomocí asistenta...byl se mnou po tu dobu, než jsem si zvykl.“

Jste mladý, proto se ptám, co vy a zaměstnání, už jste někde pracoval?

„Doposud ne...zatím mě to nějak netíží, protože bydlím s našima a mám invalidní důchod. Vím, že dál tak nejde fungovat. Už se mi něco rýsuje, ale nechci to zakřiknout. Je to šílená spousta papírů a vyřizování. Zřizuji si totiž živnost jako vyučující ve hře na kytaru. Co taky jiného. V lidušce prý mají stav naplněn svými dlouholetými lektory, načež se nebudou starat o handicapovaného, že ano.“

Pomáhal Vám nebo pomáhá někdo s hledáním zaměstnání?

„Velkou oporou je mi taťka. Má sic brýle, ale s nimi vidí dobře. Takže tu papírovinu nechávám na něm.“

Já jsem ale myslela pomoc ze strany nějaké instituce, jako nabídek, kurzů a tak.

„...hmm, jo jasně rozumím. Do TyfloCentra jezdím už delší dobu, spíš kvůli tomu, abych se zocelil v jednáních a jak mi říkali, abych byl dostatečně asertivní. Také mě zajímaly změny a novinky v technických záležitostech týkajících se našich pomůcek.“

A co úřad práce, nad tím jste neuvažoval?

„Ne, protože co mně nabídnou? Navíc s takovým vzděláním, už vidím, jak mě všude vítají s otevřenou náručí. Myslím si, že by to nemělo ani smysl, ztráta času a lítání po úřadech.“

Co Vás přimělo k tomu, abyste se začal ucházet o práci, když jste byl svým způsobem finančně zajištěn?

„To jako jó, ale já chci žít, chápete...to není život mezi čtyřmi stěnami. Taťka hraje na banjo, mají takovou country kapelu, takže mne bere sebou...tak dobrá každá korunka, že ano. No a tak jsme si říkali, že si vyřídím tu živnost, kdyby náhodou někdo do toho rýpl, že jsem postižený, a že mám důchod a ještě přitom hraju. Některým s odpuštěním blbcům to nevysvětlíte...(smích) a nestojí mi za to, to někomu vysvětlovat a lítat.“

To bylo milé, jak jste řekl s odpuštěním, ale v podstatě máte pravdu. Ještě se najde někdo, kdo vám bude závidět ten zrakový handicap.

„I to je možné, vůbec by mě to nepřekvapovalo. Někteří lidé jsou vážně hyeny, protože ještě vám závidí i tu průkazku, nebo třeba počítač, který mám zvlášť upravený i s hlasovým výstupem, což je samozřejmě o jiné ceně, i když na to úřad přispívá, tak ale pořád to musím nějakýma procentama dofinancovat. To už nevidí, že to dofinancování mě stojí víc, jak je nový notebook? “

Narazil jste na nějaké bariéry při výběru zaměstnání?

„Ono se to netýká jen zaměstnání, ale všeobecně života. Já třeba problémy s technikou nebo s jazykem nemám, ale mám zase jiné nedostatky, s kterými jsem potřeboval pomoc...neškodila by mně větší průbojnost a lepší prezentace mé práce. Bylo by to možná lepší, kdybych byl suverénnější. Zatím v tom nemám takovou praxi, ale už se na tom pracuje ve vzdělávacím kurzu v TyfloCentru.“

Takže vy ani nemáte zkušenosti s úřadem práce?

„Ne, ne. Nevidím důvod.“

Víte o službách úřadu práce a možnostech čerpání příspěvků na kompenzační pomůcky?

„Služby a možnosti jsou my známy. Jak příspěvek na péči, tak vyřizování průkazu ZTP/P a různé příspěvky na pomůcky, které nehradí nebo na ně nepřispívá pojišťovna.“

Co Vás vedlo ke zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér?

„...zdokonalil jsem se v práci na počítači, jsem klidnější a jistější. Vím, že se musím snažit sám. Techniku jako takovou jsem vcelku dával, ale sestavování nějaké žádosti nebo životopisu, to bylo horší a nebylo to na takové úrovni, jak bych si to představoval.“

Jak vnímáte Vaše současné postavení na trhu práce?

„Svobodně...(smích), umělci na volné noze se cítí přece svobodně. Ale teď vážně, s mým vzděláním by to nebyla žádná sláva. No řekněte, kdo stojí o muzikanty? “

Jak to myslíte?

„No jako na uživení se. Myslíte, že by mě přijali ve filharmonii? “

To opravdu nevím.

„Tak vidíte.“

Na druhou stranu to byla vaše svobodná volba povolání.

„Moc na výběr jsem totiž neměl a hudba mně šla a bavila.“

Nechci předbíhat situaci, ale v případě hledání nového zaměstnání byste se obrátil na jakou instituci?

„Ještě jsem nad tím nepřemýšlel. V TyfloCentru znají naše předpoklady, požadavky a mají naši důvěru, co na pracáku? Myslím si, že tam jsme bráni jako každý kus.“

A co říkáte na možnosti uplatnění osob se zrakovým postižením v současné době na trhu práce?

„Velice záleží na vzdělání, znalostech a dovednostech. Dalším kritériem je místo kde žijete, zda ve městě nebo na vsi. No a samozřejmě na charakteru každé osoby a neopomenu známosti...(smích). Jinak co si budeme nalhávat, tyto možnosti jsou velmi omezené, a když už se zadaří, tak se jedná o zkrácené úvazky, aby zaměstnavatelé nemuseli vyplácet minimální mzdu.“

Na závěr bych se chtěla zeptat, zda jste schopni získané znalosti a dovednosti aplikovat v praxi?

„V těch organizačních záležitostech a vyřizování na úřadech...přestal jsem se bát a našel si vlastní žáky, které učím hrát na kytaru. Nyní pracuji jako osoba samostatně výdělečně činná. Myslím, že jsem své znalosti a dovednosti dostatečně v praxi aplikoval. Aspoň pro začátek. Nikdo netvrdí, že u toho musím zůstat. A jsem svým pánem.“

Děkuji Vám za rozhovor a čas, který jste mi věnoval.

„Prosím...(úsměv)“

Příloha č.7

Přepis rozhovoru, slečna Lucie

Věk: 25let

Rodinný stav: svobodná, jedno dítě

Začneme první otázkou týkající se vašeho postižení. Dokázala byste mi popsat, o jakou vadu se jedná, zda se jedná o vrozené či získané postižení a jaké používáte kompenzační pomůcky?

„Já mám vrozené postižení, jedná se o silnou slabozrakost. Jde o rozostření a zúžení zrakového pole, což se prakticky jedná o pigmentovou degeneraci sítnice a šedý zákal. Tak to je aspoň napsané v papírech. Zhoršení jsem pocítila po narození dcery. Takže bych péči o ni asi sama nezvládla... Jestli pomůckou myslíte bílou hůl, tak tu nepoužívám. Cosi jako tak vidím a teď když jedu s kočárkem, tak by mně byla ještě na obtíž. Při rychlé potřebě, jako něco podepsat, používám příruční lupu a doma při čtení používám kamerovou lupu. Mimo jiné mám i dioptrické brýle, ale ty bych si musela nechat změřit, protože už i s nimi mám problémy a jiné pomůcky nevlastním.“

Jaké máte vzdělání?

„Mým problémem je, že základní. Začala jsem blbnout a vykašlala jsem se na školu. Jednou mě to bude možná mrzet. Protože mi nebylo ještě osmnáct, tak jsem byla v evidenci úřadu práce, přestože jsem měla jakýsi handicap. Bylo to povinné do té plnoletosti, aby naši na mě mohli brát dávky. Jinak jsem chodila do normální základky.“

A co zaměstnání, už jste někde pracovala?

„Právě, že pracák mi sehnal přes nějakou agenturu místo telefonistky, kde jsem pobývala do doby, než se mi narodila dcerka. Naši nebyli moc nadšeni, ale co mohli dělat. Nakonec jsou rádi. Takže momentálně jsem na rodičáku a přitom mám ještě invalidní důchod. No a až mi skončí rodičák, tak pochybuji, že něco seženu...navíc s nálepkou svobodné handicapované matky.“

Takže s hledáním zaměstnání Vám pomáhal úřad práce?

„Ano. Já bych asi nebyla sama schopná si najít práci. Rodiče jsou sami bez práce a v částečném invalidním důchodě, a tak jsou rádi, že jsou rádi. Oni mně žádnou práci nesháněli a poprvé do TyfloCentra se mnou jeli, až jsem potřebovala tu lupu.“

Co Vás přimělo k tomu, abyste se začala ucházet o práci, když jste svým způsobem finančně zajištěna?

„Za chvíli mi bude končit rodičák a chci dát malou do školky. Což to jsou další výdaje navíc. Nechci také skončit jak naši...bez práce. Když se mi podaří něco sehnat, dokážu nejen sobě, ale i ostatním, že nejsem aucajdrem.“

Narazila jste na nějaké bariéry při výběru zaměstnání?

„To víte, že jo. Prvním krokem byla evidence na úřadě práce. Ti mi tam však doporučili návštěvu a spolupráci s TyfloCentrem. Bylo to pro velmi náročné, protože jsem si musela vždycky při každé schůzce zajistit hlídání malé. Normálně jsem měla strach z lidí, nebála jsem se práce jako takové. Měla jsem pocit, že mě považují za aucajdra, když mám jen základní vzdělání a navíc matka samoživitelka. Je mě jasné, že práci hned tak neseženu...(smutný výraz).“

Takže Vy máte zkušenosti s úřadem práce?

„Jó to mám...(smích).“

Víte o službách úřadu práce a možnostech čerpání příspěvků na kompenzační pomůcky?

„Já jsem ještě zapoměla na příspěvek na péči, že pobírám. A drahé pomůcky jsem si nepožadovala, protože na ně nemám.“

Co Vás vedlo ke zmírnění nebo odstranění identifikovaných bariér?

„Velmi mě pomohla účast na vzdělávacích kurzech...zdokonalila jsem se v komunikaci, a to mě zbavilo strachu z lidí. Naučila jsem se mluvit a dnes bych se už nenechala vyhodit ze dveří. Mou bariérou bude i nadále vzdělání, toho jsem si vědoma.“

Jak vnímáte Vaše současné postavení na trhu práce?

„Špatně, moc si naděje nedělám, ale co už...(povzdech).“

Nechci předbíhat situaci, ale v případě hledání nového zaměstnání byste se obrátila na jakou instituci?

„Asi bych postupovala stejně, první bych šla na pracák a čekala bych, co mně řeknou anebo kam mě pošlou.“

A co říkáte na možnosti uplatnění osob se zrakovým postižením v současné době na trhu práce?

„U nás v regionu to je špatné. Vždyť normální lidi nemají práci, ne tak my. To je jasné, že ve velkých městech mají více nabídek. No kvůli tomu se nebudu stěhovat do Prahy. Uskromním se, co jiného zbývá. Řešit to nějak nebudu.“

Na závěr bych se chtěla zeptat, zda jste schopna získané znalosti a dovednosti aplikovat v praxi?

„Já si myslím, že jo...záleží na tom, na jakého zaměstnavatele narazíte. Když nemá ty informace, tak vás může odmítnout předem, aniž by se přesvědčil, že to třeba nebude problém.“

Jak jste to myslela?

„No myslela jsem to tak, že když Vám ani zaměstnavatel nedá šanci, abyste ukázala co ve Vás je a udělá zamítavý závěr hned při pohovoru.“

To mne mrzí, jestli máte takové zkušenosti.

Děkuji Vám za rozhovor.

„Prosím“